

ENCHIRIDION

TITVLORVM ALIQVOT IVRIS,

VIDELICET,

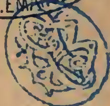
De verborum & rerum significatione, *ex Pandectis.*

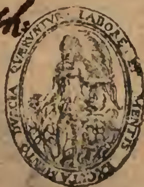
De regulis Iuris, *tum ex Pandectis, tum ex Decretalibus, & Sexto.*

De gradibus affinitatis, *ex Pandectis.*

Adhaec Rubricae omnes Caesarei & Pontificij Iuris.

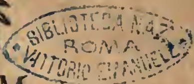

LVGDVNI,

APVD IOANNEM IVLLIERON.

M. D. XXI.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE.

Titulus 16. Libri primi Pandectarum per ordinem Alphabeti.

Vlpianus lib. 8. ad edictum.
Lex 199.

BSENTEM *accipere debemus eum, qui non est in eo loco, in quo petitur. Non enim trans mare absentem desideramus: sed si forte extra continentia vrbis sit, abest: caeterùm vsque ad continentia non abesse videtur, si non latitet. Abesse non videtur, qui ab hostibus captus est; sed qui à latronibus detinetur.*

Paulus lib. 24.
Lex 34.

A*Ctionis verbo etiam persequutio continetur.*

Vlpianus lib. 7.

Lex 139.

Ædificia Romæ fieri etiam ea videntur, quæ in continentibus Romæ ædificiis fiunt. Perfecisse ædificium is videtur, qui ita consummauit, vt iam in vsu esse possit.

Idem lib. ad edictum.

Lex 27.

Ager est locus, qui sine villa est. Stipendium à stipe appellatum est, quod per stipes, id est, modica æra colligatur. Idem hoc etiam tributũ appellari Pomponius ait. Et sanè appellatur à contributione tributum, vel ex eo, quod militibus tribuatur.

Paulus lib. 12.

Lex 28.

Alienationis verbũ etiam vsucapionẽ continet. Vix est enim, vt non videatur alienare qui patitur vsucapi. Eum quoque alienare dicimus, qui non vtendo amisit seruitutem. Qui occasione adquirendi non vtitur, non intelligitur alienare, veluti qui hæreditatem omittit, aut optionem intra certum tempus datam non amplectitur. Oratio quæ neque coniunctionem, neque disiunctionem habet, ex mente pronuntiantis, vel disiuncta, vel coniuncta accipitur.

Vlpianus lib. 77. ad edictum.

Lex 67.

Alienatum non propriè dicitur, à quo adhuc in de

in dominio venditoris manet.: venditum tamen rectè dicitur. Donationis verbo simpliciter loquẽdo omnẽ donationẽ comprehendisse videtur, siue mortis causa, siue non mortis causa fuerit.

Idem lib. 79. ad edictum.

Lex 79.

ALiud est capere, aliud accipere. Capere, cum effectu accipitur: accipere etiam si quis non sic accepit, vt habeat. Ideóque non videtur quis capere, quod est restituturus, sic & perueniße propriè illud dicitur, quod est remansurum. Hæc verba, his rebus rectè præstari hoc significant, nè quod periculum, vel damnum ex ea re stipulator sentiret.

Idem lib. 3. ad legem Iul. Papiam.

Lex 131.

*ALiud est fraus, aliud pœna. Fraus enim sine pœna esse potest. Pœna sine fraude esse non potest. Pœna est * noxiæ vindicta: fraus & ipsa* noxia dicitur, & quasi pœnæ quædam præparatio. Inter mulctam autem & pœnam mùltum interest: cum pœna generale nomen sit & omniũ delictorũ coërcitio: mulcta specialis peccati, cuius animaduersio hodie pecuniaria est. Pœna autẽ non tantùm pecuniaria, verùm & capitis & existimationis irrogari solet. Et mulcta quidem ex arbitrio eius venit, qui mulctam dicit: pœna non irrogatur, nisi quæ quaque lege, vel quo alio iure specialiter huic delicto imposi-*

* noxæ.
* noxa.

ta est. quinimò mulcta ibi dicitur, vbi specialiter pœna non est imposita. Item mulctam is dicere potest, cui adiudicatio data est. Magistratus enim solos, & præsides prouinciarũ posse mulctã dicere, mandatis permissum est, pœnam autem vnusquisque irrogarẽ potest, cui huius criminis, siue delicti executio competit.

Idem lib. 40.

Lex 174.

ALiud est promittere furem non esse, aliud furto * noxiáque solutum. Qui enim dicit furem non esse, de hominis proposito loquitur: qui furto * noxiáque solutum, nemini esse furti obligatum promittit.

* noxiáve.
* noxáque.

Paulus lib. 2. ad legem Iuliam.

Lex 132.

ANniculus amittitur, qui extremo anni die moritur, & consuetudo loquendi id ita esse declarat. Ante diem decimũ Calendarum, &c. Post diem decimũ Calendarum, * vtroque sermone vndecima dies significatur. Falsum est eam peperisse, cui mortuæ filius extractus est.

* nec vtroque.

Idem lib. 2.

Lex 134.

ANniculus non statim vt natus est, sed trecentesimo sexagesimoquinto die dicitur, incipiente planè non exacto die: quia annum ciuiliter non ad momenta temporum, sed ad dies numeramus.

Caius

Caius lib. 34. ad edictum prou.

Lex 51.

Appellatione parentis, non tantùm pater, sed etiam auus, & proauus, & deinceps omnes superiores continentur, sed & mater, & auia, & proauia.

Paulus lib. 73. Lex 72.

Appellatione rei etiam pars continetur.

Pomponius lib. 6. epistolarum.

Lex 246.

Apud Labeonem libris * πιθανῶν *ita scriptum est. Exhibet, qui præstat eius, de quo agitur, præsentiam. Nam etiam qui sistit, præstat eius, de quo agitur, præsentiam. Nec tamen exhibet, qui mutum, aut furiosum, aut infantem exhibet: non enim potest videri eius præstare præsentiam, cùm nemo ex eo genere præsens satis aptè appellari potest. Restituit non tantùm qui solum corpus, sed etiam qui omnem rem conditionémque reddita causa præstat, & tota restitutio, iuris interpretatio est.*

* id est, verisimilium.

Caius lib. 21. Lex 41.

Armorum appellatio non utique tantùm scuta, & gladios, & galeas significat: sed & fustes, & lapides.

Modestinus lib. 3. Pandectarum.

Lex 107.

Assignare libertum, hoc est, testificari cuius ex liberis libertum eum esse velit.

Vlpianus lib. 10. ad edictum.

Lex 15.

Adde l. cum qui. & l. inter publi.

Bona ciuitatis abusiuè publica dicta sunt, sola enim ea publica sunt, quæ populi Romani sunt.

Modestinus lib. 5. Pand. Lex 110.

Bona fidei emptor esse videtur, qui aut ignorauit eam rem alienam esse: aut eum, qui vendidit, ius putauit vendendi habere, puta procuratorem, aut tutorem esse.

Vlpianus lib. 58. ad edictum.

Lex 49.

Bonorum appellatio aut ciuilis est, aut naturalis. Naturaliter bona ex eo dicuntur, quòd beant, hoc est, beatos faciunt. Beare est prodesse. In bonis autem nostris computari sciendum est, non solùm quæ dominij nostri sunt, sed & si bona fide à nobis possideantur, vel superficiarii sint. Æque bonis adnumerabitur, etiam si quid est in actionibus, petitionibus, persecutionibus. Nam *hæc omnia in bonis esse videntur.*

Affricanus lib. 4.

Lex 208.

Bonorum appellatio, sicut hæreditatis, vniuersitatem quandam, ac ius successionis, & non singulas res demonstrat.

Pomponius lib. 6. ad Senatusconsul.

Lex 89.

Boues magis armentorum, quàm iumentorũ nomine

nomine appellantur. Hoc sermone, dum nupta rit prima nuptiæ significantur. Inter reddere, & edere rationes; multum interest: nec is, qui dere iussus est, reliquum reddere debet. Nam & argentarius edere rationem videtur, etiam si uod reliquum sit apud eum, non soluat.

Vlpianus lib. 25. ad edictum.

Lex. 166.

Arbonum appellatione, materiam non contineri Offilius ait. Sed an lignorum? & forassis quis dicet, nec lignorũ: non enim lignorum ratia hæc testator habuit. Sed titiones, & alia igna cocta, ne fumum faciant: vtrum ligno, an arboni, an suo generi adnumerabimus? Et mais est, vt proprium genus habeant. Sulfurata uoque de ligno, æquè eãdem habebunt definitioem. Ad faces quoque parata, non erunt lignoum appellatione cõprehensa: nisi hæc fuerit vontas. Idem etiam de nucleis oliuarum, sed & e balanis est: vel si qui alij nuclei sunt. De pinu tem integri strobyli ligni appellatione contiebuntur. Adde l. pali.

Idem lib. 1. de adulter Lex 213.

Edere diem: significat incipere deberi pecuniam. Venire diem, significat eum diem vesse, quo pecunia peti possit. Vbi ergo purè quis pulatus fuit, & cessit, & venit dies, vbi in die: ssit dies, sed nondum venit. Vbi sub conditione: que cessit, neque venit dies pendente adhuc

conditione. Æs alienum est, quod nos aliis debemus. Æs suum est, quod alij nobis debent. Data culpa, est nimia negligentia: id est, non intelligere quod omnes intelligunt.

Iabolenus lib. 6 ex Cassio.

Lex. 111.

CEnsere est. constituere, & pracipere, unde etiam dicere solemus, censeo vt hoc facias: & Senatum aliquid censuisse. Inde Censoris nomen videtur esse tractum.

Paulus lib. 6. Lex 140.

CEpisse quis intelligitur, quamuis aliis adquisiuit.

Caius lib. 73.

Lex 44.

CÆtera quoque, quibus tuendi, curandive corporis nostri gratia vtimur, ea appellatione significantur.

Constituitur infrà post l. verbo victus.

Vlpianus lib. 2. ad senatuscons.

Lex 160.

CÆterorum & reliquorum appellatione etiam omnes continentur, vt Marcellus ait, circa eum, cui optio serui legata est, cæteri Sempronio. Nam tentat, si non optet, omnes ad Sempronium pertinere.

Idem lib. 60. Lex 56.

COgnoscere instrumenta, est relegere, & recognoscere. Dispungere, est conferre accepta,

&

& data. Liberorum appellatione continentur non tantùm qui sunt in potestate, sed omnes qui sui iuris sunt, siue virilis, siue fœminini sexus sunt, éxve fœminis descendentes.

Idem lib. 38.

Lex 173.

COllegarum appellatione ij continentur, qui sunt eiusdem potestatis. Qui extra continentia vrbis est, abest: cæterùm vsque ad continentia non abesse videbitur.

Idem. Lex 186.

COmmendare nihil aliud est, quàm deponere.

Idem lib. 12. Lex 54

COnditionales creditores dicuntur ij, quibus nondum competit actio, est autem competitura, vel qui spem habent, vt competat.

Connecte l. creditor auté. & l. credito-res, & l. creditorũ Adde legẽ Alienationis verbum.

Paulus lib. 17. Lex 29,

COniunctionem enim nonnunquã pro disiunctione accipi, Labeo ait: vt in illa stipulatione, mihi hæredíque meo, te hæredémque tuum.

Florentinus lib. 10. Institut.

Lex 219.

COram Titio aliquid facere iussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intelligat, itaq; si furiosus, aut infans sit, aut dormiat, non videtur coram eo fecisse. Scire autẽ non etiam velle debet, nã & inuito reo rectè fit, quod iussum est.

Paulus

Paulus lib. 16. breuis edict.

Lex 55.

Creditor autem is est, qui exceptione perpetua summoueri non potest, qui autem temporalem exceptionem timet, similis est conditionali creditori.

Vlpianus lib. 6. ad edictum.

Lex 10.

Creditores accipiendos esse constat eos, quibus debetur ex quacumque actione, vel persequutione, vel iure ciuili (sine vlla exceptionis perpetua remotione,) vel honorario, vel ordinario, vel extraordinario, siue purè, siue in diē, siue sub conditione. Quòd si natura debeatur, non sunt loco creditorum. Sed & si non mutua pecunia, sed contractus, creditores accipiuntur.

Caius lib. 1. ad edict. prouinc.

Lex 11.

Creditorum appellatione non ij tantum accipiuntur, qui pecuniam crediderint: sed omnes quibus ex aliqua causa debetur.

Celsus lib. 28. Digestorum.

Lex 98.

Cum bis sexto calendas est, nihil refert vtrum prior, an posteriore die, quis natus sit, & sic deinceps sexto calendas eius natalis dies est. Nā id biduum pro vno die habetur: sed posterior dies intercalatur, non prior. Ideo quo anno intercalatō, non est sexto calendas natus, cum bis sexto calen

alendas est, priorem diem natalem habet. Cato utat mensem intercalarem addititiũ esse: omnésque eius dies pro momento temporis obseruat: extremóque diei mensis Februarij tribuit. Quintus Mutius, Mensis, ait, intercalaris constat ex diebus 29.

Alphen. Varus lib. 2. Digest.
Lex 202.

CVm in testamento scriptum esset, vt hæredes in funere, aut in monumento duntaxat aureos centum consumerent, non licet minus consumere, si amplius vellent, licet: neque ob eam rem contra testamentum facere videntur.

Paulus lib. 10. ad Plautium. Lex 81.

CVm prætor dicit, vt opus factum restituatur, etiam damnum datum actor consequi debet. Nam verbo restitutionis omnis vtilitas actoris continetur.

Idem lib. 7. Imperialium sententiarum in cognitionibus prolatarum.
Lex 211.

CVm quærebatur an verbum, soluto matrimonio dotem reddi: non tantum diuortium, sed etiam mortem contineret: hoc est, an de hoc quoque casu contrahentes sentiant, & multi putabant non de hoc sensisse: & quibusdam aliis contrà videbatur: secundum hoc Titius Imperator pronunciauit id actum eo pacto, vt nullo casu remaneret dos apud maritum.

Celsus

Celſus lib. 32. Digeſtorum.

Lex 97.

CVm ſtipulamur, quanta pecunia ex hæreditate Lucij Titij ad te peruenit, res ipſas, quæ peruenerunt, non pretia earum ſpectare videmur.

Modeſtinus lib. 4. Pandectarum.

Lex 108.

DEbitor intelligitur is, à quo inuito exigi pecunia poteſt.

Paulus lib. 2 ad edict. ædil.

Lex 76.

DEdiſſe intelligendus eſt etiam is, qui permutauit, vel compenſauit.

Terent. Clemens lib 5. ad leg. Iul. Pap.

Lex 151.

DElata hæreditas intelligitur, quam quis poſſit adeundo conſequi.

Modeſtinus lib. 7. Regula.

Lex 102.

DErogatur legi, aut abrogatur: derogatur legi, cùm pars detrahitur: abrogatur legi, cùm prorſus tollitur.

Vlpianus lib. 6. Lex 40.

DEteſtatio eſt denuntiatio facta cum teſtatione. Serui appellatio etiam ad ancillã refertur. Familiæ appellatione liberi quoque continentur. Vnicus ſeruus familiæ appellatione non continetur, nec duo quidem familiam faciunt.

Modeſti

Modestinus lib. 1. de præscript.

Lex 106.

Dimissoria literæ sunt, quæ vulgo dicuntur apostoli. Dimissoriæ autem dictæ sunt, quod per eas causa ad eũ, qui appellatus est, dimittitur.

Caius lib. 5. Legis duodecim Tabularum.

Lex 238.

Duobus negatiuis verbis quasi permittit lex magis quam prohibeat. Idque etiam Seruius animaduertit.

Vlpianus lib. 1. ad Senatuscons.

Lex 159.

Etiam aureos nummos æs dicimus.

Idem lib. 7. Lex 141.

*Etiam ea mulier, cùm moreretur, creditur filium habere, quæ exciso * ventre edere posset. Necnon etiam alio casu mulier potest habere filium, quem mortis tempore non habuit, vtputa eum qui ab hostibus captus remeauit.* * vtero.

Caius lib. 3. ad edictum.

Lex 16.

Eum qui vectigal populi Romani conductum habet, Publicanum appellamus, nã publicani appellatiõ in compluribus causis ad populum Romanum respicit. Ciuitates enim loco priuatorum habentur.

Paul. lib. 2. Manualium. Lex 227.

Ex illa parte edicti. Eum quem ei heredem esse oportet, heredis heredibus bonorum possessio

sessio non defertur. Item in substitutione his verbis, Quisquis hæres mihi erit, proximus hæres tantùm significatur, imò non tantùm proximus hæres, sed etiam scriptus.

Vlpianus lib. 24. Lex 189.

alias deest negatio.

FAcere non oportere, & hanc significationem habet vt abstineat quis ab eo facto, quod contra conuentionem fieret, & curare ne fiat.*

Pomponius lib. 24. Lex 185.

FAciendi verbo, reddendi causa etiam continetur.

Caius lib. 16. ad edictum prouinc. Lex 196.

Annecte l. pronũciatio.

FAmiliæ appellatione, & ipse Princeps familiæ continetur. Fœminarum liberos in familia earum non esse, palàm est, quia qui nascuntur patris, non matris familiam sequuntur.

Caius lib. 3. Lex 235.

FErri propriè dicimus, quæ quis suo corpore baiulat, portari ea quæ quis iumento secum ducit, agi ea quæ animantia sunt. Fabros tignarios dicimus nõ eos duntaxat, qui tigna dolant, sed omnes qui ædificant.

Paulus lib. 3. ad Vitellium. Lex 84.

FIlij apppllatione omnes liberos intelligimus.

Iulianus. Lex 76.

FRugem pro reditu appellari, non solùm pro frumentis, aut leguminibus, verùm etiam pro eo

quod ex vino, vel ex siluis caduis, creta fodi-
, lapidicinis capitur. Iulianus scribit, fruges
nes esse quibus homo vescatur, falsum esse,
enim carnes, aut aues, ferásve, aut poma, fru-
dici. Frumentum autem id esse, quod arista
se teneat, rectè Gallum definisse; Lupinum ve-
& fabas, fruges potius dici: quia non arista,
l siliqua continẽtur: quæ Seruius apud Alphe-
m in frumento contineri putat.

Triphonius lib. 1. disputat.

Lex 225.

F ugitiuus est, non is, qui solùm fugiendi à do-
mino consilium suscepit, licet id se facturum
t. uerit, sed qui in ipsum factum fugæ vitium
ntis deduxerit. Nam & furem, & adulte-
um, & aleatorem, quanquam alia significatio-
, ex animi propositione cuiusque sola dicere
is possit. etiam eum, qui numquàm alienam
n inuito domino subtraxerit: qui numquam
enam matrẽ familias corruperit, si modò eius
ntis sit, vt occasione data id commissurus sit:
nen oportere hæc eadem crimina assumpto
u intelligi: & ideo fugitiuum quoque, & erro-
m, non secundùm propositionem solam, sed cum
iquo facto intelligi constat.

Florentinus lib. 7. Instit.

Lex 211.

Vndi appellatione omne ædificium, & omnis
ager continetur. Sed in vsu vrbana ædificia

ædes:rustica, villa dicũtur. Locus verò sine ædificio, in vrbe, area: in rure autem, ager appellatur, idémque ager cum ædificio, fundus dicitur.

Vlpianus lib 5. ad legem Iuliam.

Lex 136.

G*Eneri appellatione & neptis, & proneptis tàm ex filio, quàm ex filia editarum, cæterarúmque maritos contineri, manifestum est.*

Idem lib. 23. ad edictum.

Lex 188.

H*Abere duobus modis dicitur: altero iure dominij: altero obtinere sine interpellatione id quod quis emerit. Cautum intelligitur, siue personis siue rebus cautum sit.*

Paulus lib. 38. ad edictum.

Lex 192.

H*Æc adiectio plurisve, non infinitam pecuniam continet, sed modicam duntaxat: vt taxatio hæc, Solidorum decem plurisve, ad minutam summam referatur.*

Caius lib. 1. de verb. obligat.

Lex 231.

H*Æc enunciatio, quæ fuit pluris aureorum triginta: simul & quantitatis, & æstimationis, significatiua est.*

Iulianus libro 2. Digestorum.

Lex 200.

* noxis. H*Æc stipulatio * noxiis solutum præstari:*
* noxas. *non existimatur ad eas * noxias pertinere,*

quæ

publicam executionem, & coërcitionem ca-
lem habent.

Vlpianus lib. 73. ad edictum.

Lex 69.

[H]Æc verba, cui rei dolus malus abfuerit:
generaliter comprehendunt omnem dolum,
cunque in hanc rem admissus est, de qua sti-
atio est interposita.

Proculus lib. 5. Epistolarum.

Lex 124.

[H]Æc verba, ille aut ille: non solùm disiun-
ctiua, sed etiam subdisiunctiua orationis
. Disiunctiuum est, veluti cùm dicimus: aut
, aut nox est, quorum posito altero, necesse
olli alterum: item sublato altero, poni alte-
. Ita simili figuratione verbum, aut potest
subdisiunctiuum. Subdisiunctiuorum au-
genera sunt duo: vnum, cùm ex propositis
us ita non potest vtrumque esse, vt possit
rum esse: veluti cùm dicimus, aut sedet, aut
ulat. Nam vt nemo potest vtrumque simul
re, ita aliquis potest neutrum, veluti is, qui
mbit. Alterius generis est, cùm ex propositis
us ita non potest neutrum esse, vt possit esse
que, veluti cùm dicimus: omne animal aut
, aut patitur: nullum enim animal est, quod
aciat, nec patiatur: at potest simul & pati,
cere.

Paulus libro 30.

Lex 73.

HÆc verba in stipulatione posita eam rem rectè restitui: fructus continent. rectè enim verbum pro viri boni arbitrio est.

Idem libro 1. ad edictum.

Lex 193.

HÆc verba, quanti eam rem apparet esse, non ad id, quod interest, sed ad rei æstimationem referuntur.

Vlpianus lib. 62. ad edictum.

Lex 65.

HÆredis appellatio, non solùm ad proximum hæredem, sed etiam ad vlteriores refertur. Nam & hæredis hæres, & deinceps, hæredis appellatione continetur.

Idem lib. 30. ad Senatuscon.

Lex 170.

HÆredis appellatione omnes significari successores credendum est, etsi verbis non sint expressi.

Pomponius lib. 3. Lex 119.

HÆreditatis appellatio, sine dubio continet etiam damnosam hæreditatem: iuris enim nomen est sicuti bonorum possessio.

Paulus lib. 4. ad legem Iuliam.

Lex 138.

HÆreditatis appellatione, bonorum quoque possessio continetur.

Pomponius lib. 8. ad Q. Mutium.

Lex 122.

HErennius * ait si ita scriptum sit, filio fi-liisque meis hosce tutores do, masculis dun-xat tutores datos: quoniam à singulari casu, [h]oc est, filio ad pluralem videtur transisse conti-[ne]ntem eundem sexum, quem singularis prior [po]situs habuisset. Sed hoc facti, non iuris habet [q]uæstionẽ. Potest enim fieri, vt in singulari casu [de] filio senserit: deinde plenius omnibus liberis [pr]ospexisse in tutore dando voluerit, quod magis [ra]tionabile esse videtur.

* Alias Seruius.

Caius lib. 10. ad leg. Iul. Pap.

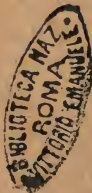
Lex 152.

HOminis appellatione tam fœminam, quàm masculum contineri, non dubitatur.

Pomponius lib. 2. ad Q. Mutium.

Lex 118.

HOstes ij sunt, qui nobis, aut quibus nos pu-blicè bellum decreuimus: cæteri latrones, [a]ut prædones sunt.

Vlpianus lib. 9.

Lex 143.

[I]D apud se quis habere videtur, de quo habet actionem: habetur enim quod peti potest.

Idem lib. 66. ad edictum

Lex 68.

[I]Lla verba, arbitratu Lucij Titij fieri ius si-gnificant, & in seruum non cadunt.

Paulus libro 2. ad edictum.

Lex 161.

*Illa verba, optimus maximúsque est: vel in eum cadere possunt, qui solus est. Sic & circa edictũ Prætoris supremæ Tabulæ habentur etiã solæ. Pueri appellatione etiã puella significatur. Nam & fœminas puerperas appellant recentes ex partu: & Græci communiter * ὁ καὶ ἡ * παῖς appellant.*

*Id est, hic & hęc puer.
* παῖδας.

Idem libro 3. ad Plautium.

Lex 79.

Impensæ necessariæ sunt quæ si factæ non sint, res aut peritura, aut deterior futura sit. Vtiles impensas esse Fulcinius ait, quæ meliorem dotem faciant, deteriorem esse non sinãt: ex quibus reditus mulieri adquiratur, sicut arbusti pastinationes, vltrà quàm necesse fuerat: item doctrinã puerorum quorũ nomine onerari mulierẽ ignorantem vel inuitã nõ oportet, ne cogatur fundo aut mancipiis carere. In his impensis & pristinũ, & horreũ insulæ dotali adiectũ plerũq; dicimus. Voluptariæ sunt, quæ speciem duntaxat ornant, non etiã fructũ augent: vt sunt viridaria, aquæ salientes, incrustationes, loricationes, picturæ.

Papinianus lib. 2. Responso.

Lex 219.

In conuentionibus contrahẽtium voluntatem potius, quàm verba spectari placuit. Cùm igitur ea lege fundum vectigalẽ municipes locaue-

rint,

int, vt ad haredē eius, qui susceperit, pertineret. ius hæreditas ad legatarium quoque transferri otuit.

Paulus libro 9. ad Plaut. Lex 80.

N generali petitione legatorum etiam datæ libertates continentur, ex mente legis duode- im tabularum.

Vlpianus lib. 2. ad edictum.

Lex 12.

N itinere faciendo viginti millia passuum in dies singulos peragenda, sic sunt accipienda, vt post hanc dinumerationem minus quàm vi- inti millia supersint, integrū diē occupent, velu- i si x x I. *millia passuum sunt, biduum eis at- ribuetur : quæ dinumeratio ita demum* * *col- igenda erit, si de die non conueniat. Eius qui pud hostes decessit, dici hæreditas nō potest, quia eruus decessit.* * faciēda.

Alphenus Varus lib. 8. Digest.

Lex 204.

N lege censoria, Portus Siciliæ, ita scriptum erat. Seruos, quos domum quis duceret suo vsu, ro his portorium ne dato. Quærebatur, si quis à icilia seruos Romam mitteret fundi instruendi ausa: vtrum pro his * *homnibus portorium dare eberet, nécne? Respōdet duas esse in hac scriptu- a quæstiones: Primā, quid esset domum ducere: lteram, quid esset, vsu suo ducere. Igitur quæri olet, vtrū vbi quisque habitaret, siue in prouin-* * omnib.

cia, siue in Italia: an duntaxat in sua cuiusque patria domus esse rectè diceretur. Sed de ea re rectè cõstitutũ esse, eam domũ vnicuique ibi debere existimari, vbi quisque sedes & tabulas haberet, suarũque rerum cõstitutionẽ fecisset. Quid autẽ esset, vsu suo, magnã habere dubitationem. Et magis placere quod victus sui causa paratũ esset, tantũ contineri. Itẽque de seruis eadẽ ratione quæri, qui eorum vsus sui causa parati essent, vtrum dispensatores, insularij, villici, atrienses, textores: an operarij quoque rustici, qui agrorum colendorum causa habentur, ex quibus paterfamilias fructus caperet, quibus se toleraret. omnes denique; seruos quos quisque emisset vt ipse haberet, atque eis ad aliquam rẽ vteretur, neque ideo emisset, vt venderet. Et sibi videri, eos demum vsus sui causa patrẽfamilias habere, qui ad eius corpus tuendum, atque ipsius cultum præpositi destinatique essent: quo in genere vectores, cubicularij, coci, administratores, atque alij, qui ad eiusmodi vsum parati essen[t], numerarentur.*

* actores.

Quintus Mutius lib. singulari* ὄρων.

* id est, finitionũ.

Lex 251.

I*N rutis & casis ea sũt, quæ terra nõ tenentur, quæque opere structili tectoriòve nõ cõtinẽtur.*

Celsus lib. 35. Digestorum.

Lex 158.

I*N vsu iuris frequenter vti nos Cassellius ait, singulari appellatione, cũ plura generis eiusdẽ signifi*

gnificare volumus : nam & multum hominem venisse Romam, & piscem vilem esse dicimus. tem in stipulando satis habemus de harede cavere : Si ea res secundùm me haredém.ve meum udicata erit; & rursus. Quod ob eam rem te haredémve tuum, nempe aquè & si plures hare-les sint continentur stipulatione.

Pomponius lib. 2. ad S.C.

Lex 163.

IN vulgari substitutione, qua ei qui supremus morietur, hares substituitur: rectè substitutus, tiam vnico intelligitur exēplo legis duodecim abularum, ex quibus proximus agnatus, etiam olus habetur. Si quis ita in testamento scripse-it, Si quid filio meo acciderit, Dama seruus neus liber esto: mortuo filio, Dama liber erit, li-et enim accidāt aliqua & viuis, attamen vul-ari sermone mors significatur.

Paulus lib. 28. Lex 184.

VNde tabernacula, & contubernales dicti sunt. Addel. taberna, & l. instructam.

Vlpianus lib. 1. ad edictum.

Lex 97.

INdicasse reum, est detulisse, arguisse, accusasse, & conuicisse.

Vlpianus. Lex 14.

IN strato omne vestimentum contineri, quod iniiciatur, Labeo ait: neque enim dubium est, uin stragula vestis sit, quod Graci περίστρωμα

vocant. In victu ergo vestē accipiemus, non stragulam: instratum, omnem stragulam vestem.

Vlpianus libro 28. ad edictum.

Lex 185.

INstructam autem tabernam sic accipimus, quæ rebus & hominibus ad negotiationem paratis constat.

Terentius Clemens lib. 12. ad legem Iuliam Papiam. Lex 153.

INtelligendus est mortis tempore fuisse, qui in vtero relictus est.

Paulus libro 35.

Lex 191.

INter diuortium & repudiū hoc interest, quod repudiari etiam futurum matrimoniū potest: non rectè autem sponsa diuertisse dicitur, quod diuortium ex eo dictū est, quòd in diuersas partes eunt qui discedunt.

Paulus lib. 44. ad edictum.

Lex 194.

INter donum & munus hoc interest, quod inter genus & speciem. Nam genus esse donum Labeo ait, à donando dictum: munus speciem. nam munus esse donum cum causa, vtputa natalitium nuptiarum.

Vlpianus libro 2. ad edictum.

Lex 179.

*INter hac verba, quanti ea res erit, vel, quanti eam rem esse*apparet, nihil interest: in vtra-* *paret.

que

ue enim clausula placet veram rei æstimatio-nem fieri.

Iabolenus lib. 1. ex posterioribus Labeonis. Lex 217.

INter illam conditionem, cùm fari potuerit, & postquàm fari potuerit, multum interest: nam osteriorem scripturam vberiorem esse constat: ùm fari potuerit, arctiorem: & id tantummodo empus significari, quo primùm fari possit. Item ta data conditione, illud facito in diebus, si nihil raterea fuisset adiectum, in biduo conditionem mpleri oportet.

Vlpianus lib. 10. ad edictum. Lex 17.

INter publica habemus non sacra, nec religio-sa, nec quæ publicis vsibus sunt destinata: sed quæ sunt ciuitatum velut bona: sed & peculia eruorum ciuitatum proculdubio publica habē-ur. Publica vectigalia intelligere debemus, ex uibus vectigal fiscus capit: quale est vectigal ortus, vel venalium rerum: item salinarum, & etallorum, & piscariorum.

Modestinus lib. 8. differen. Lex 101.

INter stuprum, & adulteriū hoc interesse qui-dam putant, quod adulterium in nuptam, stu-rum in viduam & in virginē committitur. Sed ex Iulia de adulteriis hoc verbo indifferēter v-itur. Diuortium inter virū & vxorē fieri dici-tur,

vocant. In victu ergo vestẽ accipiemus, non stragulam: instratum, omnem stragulam vestem.

Vlpianus libro 28. ad edictum.

Lex 185.

INstructam autem tabernam sic accipimus, quæ rebus & hominibus ad negotiationem paratis constat.

Terentius Clemens lib. 12. ad legem Iuliam Papiam. Lex 153.

INtelligendus est mortis tempore fuisse, qui in vtero relictus est.

Paulus libro 35.

Lex 191.

INter diuortium & repudiũ hoc interest, quod repudiari etiam futurum matrimoniũ potest: non rectè autem sponsa diuertisse dicitur, quod diuortium ex eo dictũ est, quòd in diuersas partes eunt qui discedunt.

Paulus lib. 44. ad edictum.

Lex 194.

INter donum & munus hoc interest, quod inter genus & speciem. Nam genus esse donum Labeo ait, à donando dictum: munus speciem. nam munus esse donum cum causa, vtputa natalitium nuptiarum.

Vlpianus libro 2. ad edictum.

Lex 179.

*INter hæc verba, quanti ea res erit, vel, quanti eam rem esse*apparet, nihil interest: in vtraque*

* paret.

que

que enim clausula placet veram rei æstimationem fieri.

Iabolenus lib. 1. ex posterioribus Labeonis. Lex 217.

INter illam conditionem, cùm fari potuerit, & postquàm fari potuerit, multum interest: nam posteriorem scripturam vberiorem esse constat: cùm fari potuerit, arctiorem: & id tantummodo tempus significari, quo primùm fari possit. Item ita data conditione, illud facito in diebus, si nihil præterea fuisset adiectum, in biduo conditionem impleri oportet.

Vlpianus lib. 10. ad edictum. Lex 17.

INter publica habemus non sacra, nec religiosa, nec quæ publicis vsibus sunt destinata: sed si qua sunt ciuitatum velut bona: sed & peculia seruorum ciuitatum proculdubio publica habẽtur. Publica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiscus capit: quale est vectigal portus, vel venalium rerum: item salinarum, & metallorum, & piscariorum.

Modestinus lib. 8. differen. Lex 101.

INter stuprum, & adulteriũ hoc interesse quidam putant, quod adulterium in nuptam, stuprum in viduam & in virginẽ committitur. Sed lex Iulia de adulteriis hoc verbo indifferẽter vtitur. Diuortium inter virũ & vxorẽ fieri dicitur,

*tur, repudium verò sponsæ remitti videtur: quod & in vxoris personã non absurdè cadit. Verũ est, morbũ esse temporalem corporis imbecillitatem: vitiũ verò perpetuũ corporis impedimentũ * veluti si luscus sit. Nam & luscus vtiq; vitiosus est. Seruis legatis etiã ancillas deberi quidã putant, quasi commune nomen vtrumq; sexũ contineat.*

* Veluti si talũ excussit ita luscus.

Paulus lib. 4. ad Plaut.

Lex 83.

I*Nterdum proprietatem quoque verbum possessionis significat: sicut in eo qui possessiones suas legasset, responsum est.*

Paulus lib. 66. ad edictum.

Lex 64.

I*Ntestatus est, non tantum qui testamentum non fecit, sed etiam is, cuius ex testamento hæreditas adita non est.*

Martianus lib. 7. Institutionum.

Lex 20.

I*S qui natus est ex mancipiis vrbanis, & missus est in villam nutriendus: in vrbanis seruus constituetur.*

Vlpianus lib. 31. Digestorum.

Lex 201.

I*Vsta interpretatione recipiendum est, vt appellatione filij sicuti filiam familias cõtineri sæpe respondimus, ita & nepos videatur comprehendi: & patris nomine, auus quoque demonstrari intelligatur.*

Pau

Paulus libro 8.

Lex 43.

LAbeo & Sabinus existimant, si vestimentum scissum reddatur, vel res corrupta reddita sit, velut scyphi collisi, aut tabula rasa pictura: videri rem abesse, quoniam earum rerum pretium non in substantia: sed in arte sit positum. Item si dominus rē, quæ sibi furto aberat, ignorans emerit, rectè dicitur res abesse, etiamsi postea id ita esse scierit: ruia videtur res ei abesse, cui pretium abest. Rem amisisse videtur, qui aduersus nullum eius rei persequendæ actionem habet.

Vlpianus lib. 20. Lex 19.

*LAbeo libro primo Prætoris vrbani definit quod quædam agantur, quædam gerantur, quædam contrahantur, & actum quidem generale verbum esse, siue verbis quid agatur, vt in stipulatione: siue re, vt in numeratione pecuniæ. Contractum autem vltro citróque obligationem esse, quam Græci *συνάλλαγμα vocant, veluti emptionem, vēditionem, locationem, conductionem, societatem. Gestum autem rem significare sine verbis factam.*

* Id est, mutuū factū obligatorium.

Paulus lib. 4. sententiarum.

Lex 223.

LAta culpa finis est, non intelligere id, quod omnes intelligunt. Amicos appellare omnes debemus, non leui notitia coniunctos: sed quibus fuerint

fuerint iura cum patrefamilias honestis familiaritatis quæsita rationibus.

Vlpia.lib. 2. ad legem Iuliam Papiam.

Lex 130.

Lege obuenire hæreditatem, non propriè quis dixerit, etiam eam quæ ex testamento defertur: quia lege duodecim tabularum testamentariæ hæreditates confirmantur.

Paulus lib. 56. ad edictum.

Lex 47.

Liberationis verbum eamdem vim habet, quam solutionis.

Callistrat.libro 2. Quæstionum.

Lex 220.

Liberorum appellatione, nepotes & pronepotes, cæteriq́ue, qui ex his descendunt, continentur: hos enim omnes liberorum appellatione lex duodecim tabularum comprehendit. Toties enim leges necessarium ducunt, cognationum singularum nominibus vti, veluti filij, nepotis, pronepotis cæterorúmve, qui ex his descendunt: quoties non omnibus qui post eos sunt, præstitum voluerint, sed solis iis succurrent, quos nominatim enumerant. At vbi non personis certis, non quibusdam gradibus præstatur, sed omnibus qui ex eodem genere orti sunt, liberorum appellatione comprehenduntur. Sed & Papyrius Fronto lib. 3. responsorum ait, Prædio cum villico, & contubernali eius, & filiis legato, nepotes quoque ex filiis con

cõtineri: nisi voluntas testatoris aliter se habeat: filij enim appellatione sæpe & nepotes accipi, multifariam placere. Diuus quoque Marcus rescripsit, non videri sine liberis defunctum, qui nepotem suum hæredem reliquit. Præter hæc omnia, natura nos quoque docet, parentes pios, qui liberorum procreandorum animo & voto uxores ducunt, filiorum appellatione omnes, qui ex nobis descendunt continere. Neque enim dulciori nomine possumus nepotes nostros, quàm filij appellare. Etenim idcirco filios filiásve concipimus, atque edimus, vt ex prole eorum earúmve, diuturnitatis nobis memoriam in æuum relinquamus.

Vlpianus libro 38.

Lex 172.

L*iberti appellatione etiam libertam contineri placuit.*

Modestinus lib. 8. Regularum.

Lex 103.

L*icet capitalis, Latinè loquẽtibus, omnis causa existimationis videatur: pœnæ tamen appellatio capitalis, mortis, vel amissionis ciuitatis, intelligenda est.*

Caius lib. 32. ad edictum prouinciale.

Lex 58.

L*icet inter gesta & facta videatur quædam esse subtilis differentia, attamen* * καταχρηστικῶς *inter gestum & factum, nihil interest. Paternos libertos, rectè videmur dicere nostros* * id est abusiuè.

liber

libertos: liberorum verò nostrorum libertos, non rectè nostros libertos dicimus.

Vlpianus libro 22.

Lex 36.

L*Itis nomen omnem actionem significat: siue in rem, siue in personam sit.*

Celsus lib 25. Digestorum.

Lex 96.

L*Ittus est quousque maximus fluctus à mari peruenit: idque Marcum Tullium aiunt, cùm arbiter esset, primum constituisse. Prædia dicimus aliquorum esse, non vtique communiter habentium ea, sed vel alio aliud habente.*

Iabolenus lib. 11. ex Cassio.

Lex 112.

L*Ittus publicum est eatenus, quatenus maximè fluctus exæstuat, & effluit. Idem iuris est in lacu, nisi is totus priuatus est.*

Vlpianus lib. 68. ad edictum.

Lex 60.

L*Ocus est non fundus, sed portio aliqua fundi. Fundus autem integrum aliquid est: & plerumque locum sine villa accipimus. Cæterùm adeo opinio nostra & constitutio locum à fundo separat, vt & modicus locus possit fundus dici, si fundi animo eum habuerimus. Non enim magnitudo locum à fundo separat, sed nostra affectio. Et qualibet portio fundi poterit fundus dici, si iam hoc constituerimus: Necnon & fundus,*

locus,

locus constitui non potest. Nam si eum alij adiunxerimus fundo, locus fundi efficietur. Loci appellationem non solùm ad rustica, verùm ad urbana quoque prædia pertinere Labeo scribit: sed fundus quidem suos habet fines: locus verò latere potest, quatenus determinetur & definiatur.

Paulus lib. 1. Manualium.

Lex 226.

M*Agna negligentia, culpa est: magna culpa, dolus est.*

Licinius lib. 10. Regularum.

Lex 156.

M*Aiore parte anni possedisse quis intelligitur, etiam si duobus mensibus possederit: si modò aduersarius eius aut potioribus diebus, aut nullis possederit.*

Iabolenus lib. 2. ex poster Labeo.

Lex 242.

M*Alum, nauis esse partem: artemonem autem non esse Labeo ait, & verius est: quia pleraque naues sine malo inutiles essent: idéóque pars nauis habetur: artemon autem magis additamentum, quam pars nauis est. Inter proiectum & immissum hoc interesse Labeo ait, quòd proiectum esset idquod ita proueheretur, vt nusquã requiesceret: qualia Mœniana & Suggrundia essent. Immissum autem, quod ita fieret vt aliquo loco requiesceret, veluti tigna, trabésq; quæ immitterentur. Plumbum autem quod pro tegulis*

poneretur, ædificij esse ait Labeo: sed id quod * *ὑπαιθρίου tegendi causa poneretur, contrà esse. Viduam non solùm eam, quæ aliquando nupta fuisset: sed eam quoque mulierem, quæ virum non habuisset, appellari ait Labeo: quia vidua sic dicta est, quasi vecors: vesanus, qui sine corde aut sine sanitate esset, similiter viduam esse dictam quasi sine duitate. Structuram loci alicuius ex tabulis factam, quæ æstate tollerentur, & hyeme reponerentur, ædium esse ait Labeo: quoniam perpetuo usui parata esset, neque ad rem pertinere, quòd interim tollerentur.*

* id est, spatij, quod sub dio expositum est.

Vlpianus lib. 5. ad edictum.

Lex 9.

M*Arcellus apud Iulianum tractans notat, verbo* *, *rapuisse, & scissum, & fractum contineri; & vi raptum.*

* rupisse, aliàs petiisse.

Paulus lib. 10. ad legem Iuliam Papiam.

Lex 154.

M*Asurius scribit libro Memorabilium pellicem apud antiquos eam habitam, quæ, cùm uxor non esset, cum aliquo tamen viuebat; eámque nunc vero nomine amicam, paulo honestiore concubinam appellari**. *Caius Flaccus in libro de iure Papyriano, scribit pellicem nunc vulgò vocari, quæ cum eo, cui uxor sit, corpus misceat, quosdam eam quæ uxoris loco sine nuptiis in domo sit: quam Græci* * *παλλακὴν vocant.*

* Grani⁹.

* id est, pellicem, aliàs ἑταίραν, id est, amicam.

Pau

Paulus lib. 2. fideicom.

Lex 901.

MEorum & tuorum appellatione, actiones quoque contineri dicendum est.

Vlpianus lib. 66. ad edictum.

Lex 66.

MErcis appellatio ad res mobiles tantùm pertinet.

Africanus lib. 4. Quæstio.

Lex 207.

MErcis appellatione homines non contineri Mela ait: & ob eam rem mangones, non mercatores, sed venalitiarios appellari ait, & rectè.

Martianus lib. 1.

Lex 154.

MIlle passus non à muro vrbis, sed à continentibus ædificiis numerandi sunt.

Paulus lib. 23.

Lex 22.

MInus solutum intelligitur, etiamsi nihil esset solutum.

Idem lib. 12. Respons.

Lex 105.

MOdestinus respondit, his verbis, libertis libertabúsque meis, libertum libertæ testatoris non contineri.

Iabolenus lib 14. ex Caſſio.

Lex 142.

* quicunque.

MOrbus ſonticus eſt *, *qui cuique rei nocet.*

Celſus lib 24. Digeſtorum.

Lex 93.

* tamen.

MOuentium, *item mobilium appellatione, idem ſignificamus : ſi* *non *apparet defunctum animalia duntaxat, quæ ſeipſa mouerent, mouentia vocaſſe : quod verum eſt.*

Caius lib.7.ad edict. Lex 13.

MVlieris *appellatione, etiam virgo viripotens continetur. Res abeſſe videntur (vt Sabinus ait, & Pedius probat) etiam ea quarum corpus manet, ſed forma mutata eſt, & ideo ſi corrupta reddita ſint, vel transfigurata, videri abeſſe: quoniã plerumque plus eſt in manus pretio quàm in re. Deſinere autem abeſſe res tunc videtur, cùm ſic rediit in poteſtatẽ, ne amittere eius poſſeſſionem poſſimus ob hoc, quòd furto pridem ſubtracta eſt. Abeſt & ea res, quæ in rebus humanis non eſt.*

Paulus lib. ſingul.cogni.

Lex 228.

MVnicipes *intelligendi ſunt & ij, qui in eodem municipio nati ſunt.*

Martianus lib.1.Publi.iudi.

Lex 204.

MVnus *propriè eſt, quod neceſſariò ſubimus, lege, more, imperióve eius, qui iubendi habet.*

bet potestatem: Dona autem propriè sunt quæ nulla necessit. ite, iure, officio, sed sponte præstantur, quæ si non præstentur, nulla reprehensio est: & si præstentur, plerumque laus inest. Sed in sũma in hoc ventum est, vt non quodcumque munus idem donum accipiatur: at quod donum fuerit, id munus rectè dicatur.

Paulus lib. 9. Lex 18.

M*Vnus tribus modis dicitur; vno, donum: & inde munera dici dari mittiue. Altero, onus, quod cum remittitur, vacationem militiæ munerísque præstat, inde immunitatem appellari. Tertio, officium, vnde munera militaria: & quosdam milites* munifices vocari. Igitur municipes dici, quod munera ciuilia capiant.*

* munificos.

Caius lib. 10. ad leg. Iul. Pap.

Lex 149.

N*Am quem sine liberis esse dicere non possumus: hunc necesse est vt dicamus liberos habere.*

Conuenit l. non est sine.

Modestinus lib. 2. excusationum.

Lex 103.

H Τῶν τέκνων προσηγορία καὶ ἐπὶ τοὺς ἐγγόνους ἐκτείνεται. *Id est, Natorum appellatio & ad nepotes extenditur.*

Vlpianus lib. 42.

Lex 177.

N*atura cauillationis, quam Græci* σώρειτης appellauerunt, hæc est, vt ab euidente*

* id est, commentũ cauillatorium.

vero, per breuissimas mutationes, disputatio ad ea, quæ euidenter falsa sunt, perducatur.

Proculus lib. 1. Epistolarum.

Lex 125.

N*Epos Proculo suo salutem. Ab eo, qui ita dotem promisit, cùm commodum erit, dotis filiæ meæ tibi erunt aurei centum: putásne protinus nuptiis factis dotem peti posse? Quid si ita promisisset. cùm potuero, doti erunt tibi centū? Quòd si aliquam vim habeat posterior obligatio, possit, verbum, quomodo interpretaris? vtrum ære alieno deducto, an extante? Proculus. Cùm dotem quis ita promisit. Cùm potuero, doti tibi erunt centum: existimo ad id quod actum est, interpretationem esse redigendam. Nam qui ambiguè loquitur, id loquitur, quod ex iis quæ significantur, sensit. Proprius est tamen vt eum hoc sensisse existimem, quod deducto ære alieno potero. Potest & illa accipi significatio, cùm salua dignitate mea potero, quæ interpretatio magis accipienda est, si ita promissum est, cùm commodum erit, hoc est, cùm sine incōmodo meo potero.*

Marcellus lib. 1. Digestorum.

Lex 85.

N*Eratius Priscus tres facere existimat collegium, & hoc magis sequendum est.*

Caius lib. 7. ad edictum prouinciale.

Lex 24.

N*Ihil aliud est hæreditas, quàm successio in vniuer*

vniuersum ius, quod defunctus habuit.

Vlpianus lib 15 ad Senatuscon.

Lex 264.

N*Omen filiarum & in posthumam cadere quæstionis non est: quamuis posthuma non bene cadere in eam, quæ iam in rebus humanis est certum sit. Portionis nomen non semper dimidium significat sed prout adiectū est. Potest enim iubere aliquis & maximam partem partiri: potest & vicesimam, & tertiam, & prout libuerit, sed si non fuerit portio adiecta, dimidia pars debetur. Habere sicut peruenire, cum affectu accipiendum est.*

Vlpianus lib. 3. ad edictum.

Lex 6.

N*Ominis & rei appellatio ad omnē contractum & obligationem pertinet. Verbum ex legibus, sic accipiendum est: tam ex legum sententia, quàm ex verbis.*

Paulus lib. 7. ad Senatusconsult.

Lex 162.

N*On est pupillus, qui in vtero est.*

Caius lib. 8. ad leg. Iul. Pap.

Lex 148.

N*On est sine liberis, cui vel vnus filius, vnáve filia est, hæc enim enunciatio, habet liberos, non habet liberos; semper pro pluratiuo numero profertur, sicut & pugillares, & codicilli.*

Modestinus lib.8. Epistol.

Lex 117.

NOn potest videri minus soluisse is, aduersus quem amplioris summæ actio non competit.

Paulus lib.5. ad Senatusconsf.

Lex 169.

Adde leg. namque.

NOn tantùm in traditionibus, sed etiam in emptionibus, stipulationibus, & testamentis adiectio hæc, vti optimus maximúsque est, hoc significat, vt liberum præstetur prædium: non vt etiam seruitutes ei debeantur.

Vlpianus lib.1. de offic. proconsf.

Lex 99.

NOtionem accipere debemus, & cognitionem & iurisdictionem. Continentes prouincias accipere debemus eas, quæ Italiæ coniunctæ sunt: vt puta Galliam, sed & prouinciam Siciliam magis inter continentes accipere nos oportet quæ modico freto ab Italia diuiditur. Instrumentorum appellatione quæ cõprehendantur, perquàm difficile erit separare. Quæ enim propriè sint instrumenta propter quæ dilatio danda sit, inde dignoscemus si in præsentiam personæ, quæ instruere possit dilatio petatur: puta eius qui actū gessit, licet in seruitute, vel qui actor fuit constitutus, putem videri instrumentorum causa peti dilationem.

Caius lib. 61. ad edictum.

Lex 50.

NVrus appellatio etiam ad pronurum, & vltrà porrigenda est.

Vlpianus lib. 25.

Lex 38.

OStentum Labeo definit, esse omne contra naturam cuiusque rei genitum factũque. Duo genera sunt ostentorum: vnum, quoties quid contra naturam nascitur, tribus manibus fortè aut pedibus, aut qua alia parte corporis, quæ naturæ contraria est. Alterum cùm quid prodigiosum videtur, quomodo Græci * φάσματα *vocant.* * id est, prodigia.

Vlpianus lib. 25. ad edictum.

Lex 33.

PAlam, est coram pluribus.

Paulus lib. 4. ad Senat.

Lex 168.

PAli, & perticæ in numerum materiæ redigendi sunt, & ideo lignorum appellatione non continentur.

Ælius Gallus de verborum, quæ ad ius pertinent, significatione.

Lex 157.

PAries est, siue murus, siue maceria est. Item via est, siue semita, siue iter est.

Vlpianus lib. 6. Lex 26.

PArtum non esse partem rei furtiuæ, Sceuola libro 11. Quæstionum scribit.

Vlpianus lib. 27. ad edictum.

Lex 182.

Aliàs ista lex incipit, Liber.

PAterfamilias peculium habere non potest, quemadmodum nec seruus bona.

Vlpianus lib. 63.

Lex 52.

PAtroni appellatione & patrona continetur.

Paulus lib. 10. Responso.

Lex 221.

PAulus respondit falsum tutorem eum verè dici, qui tutor non est: siue habenti tutorem datus est, siue non: sicut falsum est testamentum, quod testamentum non est: & modius iniquus, qui modius non est.

Paulus lib. 2. ad edictum.

Lex 4.

Annecte hic legē, Rei appellat.

PEcuniæ appellatione rem significari Proculus ait.

Hermogen. lib. 2. iur. Epitom.

Lex 222.

PEcuniæ nomine, non solùm numerata pecunia, sed omnes res tam soli, quàm mobiles: & tam corpora, quàm iura continentur.

Vlpianus lib. 48. ad Senatusc.

Lex 178.

PEcuniæ verbum, non solùm numeratam pecuniam complectitur, verùm etiam omnem omnino pecuniam, hoc est omnia corpora. Nam

corpo

corpora quoque pecuniæ appellatione contineri nemo est, qui ignoret. Hæreditas nomen iuris est, quod & accessionem, & decessionem in se recipit. Hæreditas autem vel maximè fructibus augetur. Actionis verbũ & generale est & speciale. Nam actio dicitur omnis siue in personam, siue in rem sit petitio. sed plerumque actiones personales solemus dicere. Petitionis autem verbo in rem actiones significari videntur. Persecutionis verbo, extraordinarias persecutiones puto contineri: vt puta fideicommissorum, & si quæ alia sunt quæ non habent iuris ordinarij executionem. Hoc verbũ, debuit, omnem omnino actionem comprehendere intelligitur, siue ciuilis, siue honoraria, siue fidei commissaria fuit persecutio.* * approbet.

Vlpianus. Lex 66.

P*Enes te, amplius est, quàm apud te. Nam apud te est, quod qualtiercumque à te tenetur: penes te est, quod quodammodo à te possidetur.*

Pomponius lib. 16. Lex 171.

P*Eruenisse à te rectè dicitur, quod per te ad alium peruenerit: vt in hæreditate à liberto per patronum filium familias patri eius adoptiuo adquisita, responsum est.*

Caius lib. 6. ad leg. 12. Tabul.
Lex 137.

P*Lebs, est cæteri ciues sine senatoribus. Detestatum, est cum testatione denuntiatum.*

Pignus

Pignus appellatum est à pugno: quia res quæ pignori dantur, manu traduntur. Vnde etiam videri potest verum esse, quod quidam putant, pignus propriè rei mobilis constitui. * noxiæ. * *Noxæ appellatione omne delictum continetur.*

Caius lib. 4.

Lex 22.

PLus est in restitutione, quàm in exhibitione. Nam exhibere, est præsentiam corporis præbere: restituere, est etiam possessorem facere, fructúsque reddere: pleraque præterea restitutionis verbo continentur.

Vlpianus lib. 66.

Lex 59.

POrtus, appellatus est conclusus locus, quò importantur merces, & inde exportantur: eáque nihilominus statio est conclusa atque munita. Inde angiportum dictum est.

Marcellus lib. 20. Digestorum.

Lex 95.

POtest reliquorum appellatio, & vniuersos significare.

Paulus lib. singul. ad legem Fusiam Caniniam.

Lex 215.

POtestatis verbo plura significantur: in persona magistratuum, imperium: in persona liberorum, patria potestas: in persona serui, dominium. At cùm agimus de noxæ deditione, cum

eo, qui seruum non defendit, præsentis corporis copiam facultatémque significamus. In lege Atinia in potestatem domini rem furtiuam venisse videri, si eius vendicandæ potestatem habuerit, Sabinus & Cassius aiunt.

Vlpianus lib. 1. de adult.

Lex 212.

PRæuaricatores *eos appellamus, qui causam aduersariis suis donant, & ex parte actoris in partem rei concedunt: à varicando enim præuaricatores dicti sunt.*

Idem lib. 8. ad edictum.

Lex 31.

PRatum *est in quo ad fructum percipiendum falce duntaxat opus est: ex eo dictum quòd paratum sit ad fructum capiendum.*

Paulus lib. 11.

Lex 15.

PRinceps *bona concedendo, videtur etiam obligationes concedere.*

Vlpianus lib. 54.

Lex. 46.

PRonunciatum *& statutum idem dici potest: promiscuè enim & pronunciasse, & statuisse solemus dicere eos, qui ius habent cognoscendi. Matremfamilias accipere debemus eam quæ nō inhonestè viuit. Matrē enim familias à cæteris fœminis mores discernunt atq; separāt, proinde nihil interest nupta sit, an vidua, ingenua sit,*

an

an libertina, nam neque nuptiæ, neque natales matrem familias faciunt, sed boni mores.

Paulus lib. 46. ad edictum.

Lex 195.

*PRonuntiatio sermonis in sexu masculino ad utrumque sexum plerumque porrigitur. Familiæ appellatio qualiter accipiatur, videamus, & quidem variè accepta est. Nam & in res, & in personas diducitur. In res, ut puta, in lege duodecim Tabularum, his verbis, Agnatus proximus familiam habeto. Ad personas autem refertur familiæ significatio, ita cum de patrono & liberto loquitur lex familia: * Ex ea, inquit, in eam familiã. Et hic de singularibus personis legem loqui cõstat. Familiæ appellatio refertur, & ad corporis cuiusdã significationẽ, quod aut iure proprio ipsorum, aut communi uniuersæ cognationis continetur. iure enim proprio familiam dicimus, plures personas, quæ sunt sub unius potestate, aut natura aut iure subiectæ: ut puta patremfamilias, matremfamilias, filiumfamilias, filiamfamilias, quique deinceps vicem eorum sequuntur: ut puta nepotes & neptes, & deinceps. Pater autem familias appellatur, qui in domo dominium habet: rectéque hoc nomine appellatur, quamuis filium non habeat, non enim solam personam eius, sed & ius demonstramus. Denique & pupillum patremfamilias appellamus. Et cùm paterfamilias moritur, quotquot capita ei subiecta*

* In ea, inquit, familia.

cta fuerunt, singulas familias incipiunt habere: singuli enim patrumfamilias nomen subeunt. Idémque euenit in eo, qui mancipatus est. Nam & hic sui iuris effectus, propriam familiam habet. cõmuni iure familiam dicimus omniũ agnatorum. Nam etsi patrefamilias mortuo, singuli singulas familias habent: tamen omnes, qui sub vnius potestate fuerunt, rectè eiusdem familiæ appellabũtur, qui ex eadem domo, & gente proditi sunt. Seruientium quoque solemus appellare familiam: vt in edicto Prætoris ostendimus sub titulo de furtis, vbi prætor loquitur de familia publicanorum, sed ibi non omnes serui, sed corpus quoddam seruorum demonstratur eius rei causa paratum, hoc est, vectigalis causa. Alia autem parte edicti omnes serui cõtinentur, vt de hominibus coactis, & vi bonorum raptorum. Item redhibitoria, scilicet, si deterior res reddatur emptoris opera, aut familiæ eius: & interdicto vnde vi familiæ appellatio omnes seruos comprehẽditi ed & filij continentur. Item appellatur familia plurium personarum, quæ ab eiusdem vltimi genitoris sanguine proficiscuntur, sicuti dicimus familiam Iuliam, quasi à fonte quodam memoriæ. Mulier autem familiæ & caput est, & finis.

Vlpianus lib. 53.

Lex 41.

PRobrum & opprobrium, idem est. Probra quædam natura turpia sunt, quædam ciuiliter,

ter, & quasi more ciuitatis, ut puta furtū, adulterium natura turpe est. Enimuerò tutelæ damnari, hoc non natura probrum est, sed more ciuitatis. Nec enim natura probrum est, quod potest etiam in hominem idoneum incidere.

Celsus lib. 12 Digestorum.

Lex 88.

P*Ropemodum tantum quisque pecuniæ relinquit quantum ex bonis eius refici potest. Sic dicimus centum aureos eum habere, qui tantum in prædiis cæterisque similibus rebus habeat. Non idem est in fundo alieno legato: quanquam is fundus hæreditaria pecunia comparari potest. Neque enim quisquam eum qui pecuniam numeratam habet, habere dicet, quicquid ex ea parari potest.*

Iabolenus lib. 5. ex Plautio.

Lex 83.

P*Roprie bona dici non possunt, quæ plus incommodi, quàm commodi habent.*

Vlpianus. lib. 27. ad edictum.

Lex 190.

P*Rouinciales eos accipere debemus, qui in prouincia domicilium habent, non eos qui ex prouincia oriundi sunt.*

Paulus. lib. 6.

Lex 92.

P*Roximus est, quem nemo antecedit: supremus est, quem nemo sequitur.*

Licin

Licinius Rufinus lib. 7. Regul. Lex 45.

PRoxim: appellatione etiam ille continetur, qui solus est.

Paulus libro 2. Epitom. Lex 204.

PVeri appellatio tres significationes habet: vnam, cùm omnes seruos pueros appellamus: alteram, cùm puerum contrario nomine puellæ dicimus: tertiam, cùm ætatem puerilem demonstramus.

Pomponius lib. singul. de tacitis fideicom. Lex 139.

*PVpillus est, qui cùm impubes est, desiit in patris potestate esse: aut morte, aut emancipatione. Seruorum appellatio ex eo fluxit, quòd Imperatores nostri vẽdere captiuos, ac per hoc seruare, nec occidere solent. Incola est, qui in aliquam regionem domicilium suum contulit, quem Græci πάροικον appellant. Nec tantùm qui in oppido morantur, incolæ sunt, sed etiam qui in alicuius oppidi finibus ita agrum habent, vt intra eum se quasi in aliquam sedem recipiant. Munus publicum est officium priuati hominis, ex quo commodum ad singulos, vniuersósque ciues, rémque eorum imperio magistratus extraordinario peruenit. Aduena est, quem Græci * ἔποικον appellant. Decuriones quidam dictos aiunt ex eo, quòd initio cùm coloniæ deducerentur, decima pars eorum, qui deducerentur consilij publici gratia, conscribi*

* id est, eum, qui nouas sedes in deducenda colonia quærit.

solita sit. Vrbs ab vruo appellata est. Vruare, est aratro definire, & Varus ait vruum appellari curuaturam aratri: quod in vrbe condenda adhiberi solet. Oppidum ab ope dicitur, quod eius rei causa mœnia sint constituta. Territorium, est vniuersitas agrorum intra fines cuiusque ciuitatis: quod ab eo dictum quidam aiũt, quod magistratus eius loci intra eos fines terrendi, id est, summouendi ius habent. Verbum suum ambiguum est, vtrum de toto, an de parte significet, & ideo qui iurat suum non esse, adiicere debet, neque sibi commune esse.

Vlpianus lib. 4. ad leg. Iul.

Lex 135.

QVæret aliquis, si portentosum, vel monstrosum, vel debile mulier ediderit, vel qualem visu, vel vagitu nouum, non humanæ figuræ, sed alterius magis animalis, quàm hominis partum: an quia enixa est, prodesse ei debeat. Et magis est, vt hæc quoque parentibus prosint. Nec enim est quod eis imputetur, quæ qualiter potuerũt, statutis obtemperauerũt: neque id quod fataliter accessit, matri damnum iniungere debet.*

* inæqualem.

Iabolenus lib. 4. Epist.

Lex 115.

QVæstio est, fundus à possessione, vel agro vel prædio quid distet. Fundus est omne quicquid solo tenetur. Ager est species fundi qui ad vsum hominis comparatur. Possessio ab agri iuris

iuris proprietate distat. Quicquid enim apprehendimus, cuius proprietas ad nos non pertinet, aut nec potest pertinere: hoc possessionem appellamus. Possessio ergo vsus est: ager proprietas loci est. Prædium vtriusque suprascriptæ rei generale nomen est: nam & ager, & possessio, huius appellationis species sunt.

Ælius Gallus de verborum, quæ ad ius pertinent, significatione.

Lex 157.

QVantum ad iuris pertinet largam significationem, Paries est, &c. Quære hanc legem suprà eod. l. paries.

Paulus lib. 4. Epist. Alpheni.

Lex 205.

QVi fundum vendidit, pomum recepit, nuces, & ficus, & vuas. Duntaxat duracinas albas, & purpureas, & quæ eiusdem generis essent: quas non vini caussa haberemus, quas Græci τρωξίμους* appellarent, receptas videri.*

* id est, edules, comestibiles.

Herennius lib. 3. ad edictum.

Lex 147.

QVi in continentibus vrbis nati sunt, Romæ nati intelliguntur.

Paulus lib. 2. ad legem Iuliam Papiam.

Lex 129.

QVi mortui nascuntur, neque nati, neque procreati videntur, quia numquam liberi appellari potuerunt.

Caius lib. 1. ad edictum Præt. vrb. tit. Qui neque sequantur, neque ducantur.

Lex 48.

Hanc legem habes infrà eod. l. solutum.

Qvi neque sequantur, &c.

Idem lib. 3. ad leg. 12. Tabul.

Lex 236.

Qvi venenum dicit, adiicere debet, bonum, an malum sit. Nam & medicamenta venena sunt, quia eo nomine omne continetur, quod adhibitum eius naturam, cui adhibitum est, mutat: cùm id, quod nos venenum appellamus, Græci φάρμακον dicant. Apud illos quoque tam medicamenta, quàm ea, quæ nocent, hoc nomine continentur. Vnde adiectione alterius nominis distinctionem fieri, admonet & nos summus apud eos Poëtarum Homerus, sic dicens:

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
Ἐσθλὰ, τά οἱ Πολύδαμνα πόρε Θῶνος παράκοιτις,
Αἰγυπτίη τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Hoc est,

Tyndaris hæc habuit summo Ioue nata venena,
Quæ Polydamna dedit coniunx Ægyptia Thonis
Commoda, consultè medica composita sub arte:
Multa legens Pharia solers tellure venena,
Noxia permixtim carpens quoque commoda multa.

Glandis appellatione omnis fructus continetur.

netur, vt Iabolenus ait, exemplo Graci sermonis, apud quos omnes arborum species * *ἀκρόδρυα appellantur.* * id est, fruct⁹ arborum.

Vlpianus libro 27. ad Senatusconf.

Lex 90.

QVi uti optima, maximaque sunt ædes, tradit, non hoc dicit, seruitutem illis deberi: sed illud solùm, ipsas ædes liberas esse: hoc est, nulli seruire.

Paulus libro 58. Lex 57.

QVibus pracipua cura rerum incumbit: & qui magis, quàm cateri, diligentiam, & sollicitudinem rebus, quibus præsunt, debent, ij magistri appellantur, quinetiam & ipsi magistratus per deriuationem à magistris cognominantur. Vnde etiam cuiuslibet disciplina praceptores, magistros appellamus, à monendo, vel monstrando. Persequi videtur, & qui satis accepit.

Celsus libro 5. Digestorum.

Lex 86.

QVid aliud sunt iura prædiorum, quàm prædia, qualiter se habentia: vt bonitas, salubritas, amplitudo?

Modestinus libro 7. Epist.

Lex 115.

QVisquis mihi alius filius, filiive, hæres sit: his verbis Labeo ait non videri filiam contineri. Proculus contrà. Mihi Labeo videtur

verborum figuram sequi: Proculus mentem testantis. Respondi: Non dubito, quin Labeonis sententia vera non sit.

Caius lib.2. ad leg.12.Tab.

Lex 234.

QVos nos hostes appellamus, eos veteres perduelles appellabant, per eam adiectionem indicantes, cum quibus bellum esset. Locuples est, qui satis & idoneè habet pro magnitudine rei quam actor restituendam esse petit. Verbum viuere, quidam putant ad cibum pertinere. Sed Offilius ad Atticum ait, his verbis & vestimenta, & stramenta contineri: sine his enim viuere neminem posse.*

Paulus libro singul. ad Senatusconsultum Tertullianum.

Lex 231.

QVod dicimus eum qui nasci speratur, pro superstite esse: tunc verum est, cùm de ipsius iure quaritur: aliis autem non prodest, nisi natus sit.

Paulus lib. 21.

Lex 25.

REctè dicimus eum fundum totum nostrum esse, etiam cuius vsusfructus alienus est: quia vsusfructus non dominij pars, sed seruitus est, vt via, & iter. Nec falsò dicitur meum esse, cuius non potest vlla pars dici alterius esse: Hoc & Iulianus ait, & est verius. Quintus Mutius ait,

ait, partis appellatione rem pro indiuiso significari: nam quod pro diuiso nostrum sit, id non partem, sed totum esse. Seruius non ineleganter partis appellatione vtrumque significari.

Idem libro 5. Lex 5.

R*Ei appellatio latior est, quàm pecuniæ: quia etiam ea, quæ extra computationem patrimonij nostri sunt, continet: cùm pecuniæ significatio ad ea referatur, quæ in patrimonio nostro sunt. Opere legato, vel conducto, his verbis significari Labeo ait id opus, quod Græci* * ἀποτέλεσμα, *non* * ἔργον *vocant, id est, ex opere facto, corpus aliquod perfectum.* * id est, effectum. * id est, opus.

Vlpianus libro 14.

Lex 23.

R*Ei appellatione & causæ, & iura continentur.*

Paulus libro 14.

Lex 35.

R*Estituere autem is intelligitur, qui simul & rem, & causam actori reddit, quam is habiturus esset, si statim iudicij accepti tempore res ei reddita fuisset, id est, vsucapionis causam, & fructuum.*

Paulus ad dictum Ædil. curul.

Lex 75.

R*Estituere videtur is, qui restituit quod habiturus esset actor, si controuersia ei facta non esset.*

Paulus libro 1. ad edictum. Lex 53.

*SÆpe ita comparatum est, vt coniuncta pro disiunctis accipiantur, & disiuncta pro coniunctis: interdum & soluta pro separatis. Nam, cùm dicitur apud veteres, agnatorum, gentiliúmque, pro separatione accipitur. At cùm dicitur, super * pecunia, tuteláve sua, tutor separatim sine pecunia dari non potest. Et cùm dicimus, Quod dedi, aut donaui, vtraque continemus: cùm verò dicimus, Quod eum dare facere oportet, quoduis eorum sufficit probare. Cùm verò dicit prætor, Si donum, munus, operas redemerit: si omnia imposita sunt, certum est omnia redimenda esse. Ex re ergo pro coniunctis habentur: & si quædam imposita sunt, cætera non desiderabuntur. Item dubitatum est, illa verba, ope, & consilio, quemadmodum accipienda sunt: vtrùm ex sententia coniungentium, an separantium. Sed verius est, quod & Labeo ait, separatim accipienda, quia aliud factum est eius, qui ope: aliud eius, qui consilio furtum facit. Sic enim alij condici potest, alij non potest. Et sanè, post veterum authoritatem eò peruentum est, vt nemo ope videatur fecisse, nisi & consilium malignum habuerit, nec cõsilium habuisse nocendi, nisi & factum sequutum fuerit.*

* pecuniæ, tutelæve suæ.

Paulus libro 65. Lex 61.

SAtisdationis appellatione interdum etiam repromissio continebitur, qua contentus fuit is,

is, cui satisdatio debebatur.

Scæuola libro 18. Digestorum.

Lex 138.

S*Cæuola respondit: Semper * acceptum est, ut libertorum appellatione etiam ij contineri intelligantur, qui eodem testamento, vel posteriore loco manumitterentur: nisi manifestè is, à quo peteretur, contra defuncti voluntatem doceret peti.* * receptum.

Paulus libro 77. Lex 70.

S*Ciendum est, hæredem etiam per multas successiones accipi. Nam in paucis speciebus hæredis appellatio proximum continet, veluti in substitutione impuberis. Quisquis mihi hæres erit, idem filio meo hæres esto: vbi hæredis hæres non continetur, quia incertus est. Item in lege Ælia Sentia, filius hæres proximus potest libertum paternum vt ingratum accusare, non etiam si hæredi hæres extiterit. Idem dicitur in operarum exactione, vt filius hæres exigere possit, non ex successione effectus. Verba hæc, is ad quem ea res pertinet, sic intelliguntur, vt qui in vniuersum dominium, vel iure ciuili, vel iure prætorio succedit, contineatur.*

Modestinus libro 6. Pandect. Lex 109.

S*Equester dicitur, apud quem plures eamdem rem, de qua controuersia est, deposuerunt: dictus ab eo, quòd occurrenti, aut quasi sequenti eos, qui contendunt, committitur.*

Caius libro 8. ad leg. Iul. Pap.

Lex 150.

SI ita à te stipulatus fuero, quanto minus à Titio consequutus fuero, tantum dare spondes? non solet dubitari, quin si nihil à Titio fuero consequutus, totum debeas, quod Titius debuerit.

Idem libro 2. ad leg. 12. Tabul.

Lex 233.

*SI * calumnietur, & moretur, & frustretur: inde & calumniatores appellati sunt, qui per fraudem & frustrationem alios vexarent litibus: inde & cauillatio dicta est. Post Calendas Ianuarias, die tertio pro salute Principis vota suscipiuntur. Telum vulgo quidem id appellatur, quod ab arcu mittitur: sed nunc omne significatur, quod mittitur manu. Itaque sequitur, vt lapis, & lignum, & ferrum hoc nomine contineatur: dictum ab eo, quòd in longinquũ mittatur, * ἀπὸ τοῦ τηλοῦ Græca voce figuratum. Nam & hanc significationem inuenire possumus & in Græco nomine.: nam quod nos telum appellamus, illi βέλος * appellant, eóque nomine vulgò quidem id significatur, quod ab arcu mittitur: sed non minus omne significatur, quod mittitur manu, * ἀπὸ τοῦ βάλλεσθαι: & id, quod ab arcu mittitur, apud Græcos quidem proprio nomine * τόξευμα vocatur, apud nos autem communi nomine telum appellatur.*

* aliàs cauilletur.

* id est, ab eo, quod est longè.

* id est, missile telum.

* id est, ab emittendo.

* id est, sagitta.

Procu

Proculus libro 6. Epistolarum.

Lex 26.

SI, cùm fundum tibi darem, legem ita dixi, Vti optimus, maximúsque est : & adieci, Ius fundi deterius factum non esse per dominum præstabitur, amplius eo præstabitur nihil. Etiamsi prior pars, qua scriptum est, Vti optimus, maximúsque est, liberum esse significat, eóque si posterior pars adiecta non esset, liberum præstare debere: tamen inferiore parte satis me liberatum puto; quod ad iura attinet, ne quid aliud præstare debeam, quàm ius fundi per dominum deterius factum non esse.

Paulus libro 2. ad edictum Ædil. curul.

Lex 73.

SIgnatorius annulus, ornamenti appellatione non continetur.

* Caius libro 7. Lex 30. * Paulus.

*SYlua cædua est, vt quidam putant, quæ in hoc habetur, vt cæderetur. Seruius eam esse, quæ succisa, rursus ex stirpibus, aut radicibus renascatur. Stipula illecta, sunt spicæ in messe deiectæ, nedum lectæ: quas rustici, cùm vacauerint, colligunt. Noualis est terra proscissa, quæ anno cessat: quam Græci * νεαὸν vocant. Integra autem est, in quam nondum dominus pascendi gratia pecus immisit. Glans caduca est, quæ ex arbore cecidit. Pascua sylua est, quæ pascuis pecudum destinata est.* * id est noualem agrum.

Labeo

* id est, verisimilium.

Labeo libro 4. * πιθανῶν, ex Pauli epistola.

Lex 244.

SI qua pœna est, mulcta est: si qua mulcta est, pœna est. Paulus. Vtrumque eorum falsum est: namque harum rerum dissimilitudo ex hoc quoque apparet, quòd de pœna prouocatio non est. Simulatque enim victus quis est, eius maleficij, cuius pœna est statuta, statim ea debetur, at mulctæ prouocatio est: nec antè debetur, quàm aut non est prouocatum, aut prouocator victus est: nec aliter, quàm si is dixit, cui dicere licet. Ex hoc quoque earum rerum dissimilitudo apparere poterit, quia certa pœna singulorum peccatorum sunt mulctæ contrà: quia eius iudicis potestas est, quantum dicat: nisi cùm lege constitutum est, quantam dicat.

Vlpianus libro 4. ad legem Iul. Papiam.

Lex 133.

SI quis sic dixerit, vti intra diem mortis eius aliquid fiat: ipse quoque dies, quo quis mortuus est, numeratur.

* Caius.

* Vlpianus libro 9. ad edict. Lex 12.

SI cui ex empto, vel ex locato, vel ex alio vllo contractu debetur: sed & si ex delicto debeatur, mihi videtur posse creditoris loco accipi: quòd si ex populari causa ante litis contestationem, rectè dicetur creditoris loco non esse. Minus soluit, qui tardiùs soluit: nam & tempore minus soluitur.

Terent. Clemens libro 2.

Lex 146.

SOceri, & socerus appellatione, auum quoque, & auiam vxoris, vel mariti contineri respondetur.

Iabolenus lib. 15. Lex 114.

SOluendo esse nemo intelligitur, nisi qui solidum potest soluere.

Vlpianus libro 45. Lex 176.

SOlutionis verbo satisfactionem quoque omnem accipiendam placet. Soluere dicimus eum, qui id facit, quod facere promisit.

Caius libro 1. ad edictum Præt. vrb. tit. Qui neque sequantur, neque ducantur.

Lex 48.

SOlutum non intelligimus eum, qui licèt vinculis leuatus sit, manibus tamen tenetur: ac ne eum quidem intelligimus solutum, qui sine vinculis in publico seruatur.

Vlpianus ad legem Iul. Papiam. Lex 128.

SPadonum generalis appellatio est: quo nomine tam ij, qui natura spadones sunt, quàm thlibiæ, & thlasiæ, sed & si quod aliud genus spadonum est, continetur.

Idem libro 2. de officio Proconf.

Lex 100.

SPeciosas personas accipere debemus clarissimas personas vtriusque sexus: item eorum, qui ornamentis senatoriis vtuntur.

Paulus

Paulus lib. 2. ad edictum.

Lex 8.

Sponsio appellatur, non solùm, quæ per sponsi interrogationem fit, sed omnis stipulatio promissióque.

Pomponius lib. 12. epistolarum.

Lex 245.

*Statuæ affixæ basibus structilibus, aut tabulæ religatæ catenis, aut ergà parietem affixæ, aut similiter quæ cohærent lignis *, non sunt ædium. Ornatus enim ædium causa parantur, non quo ædes perficiantur. Item Labeo ait, prothyron quod in ædibus interdum fieri solet, ædium est.*

* Lychnis, aliàs tignis.

Paulus lib. 52.

Lex 39.

Subsignatum dicitur, quod ab aliquo subscriptum est: nam veteres subsignationis verbo pro adscriptione uti solebant. Bona intelliguntur cuiusque, quæ deducto ære alieno supersunt. Attestari est etiam absenti denuntiare. Incertus possessor est, quem ignoramus.

Vlpianus lib. 28. ad edictum.

Lex 183.

Tabernæ appellatio declarat omne utile ad habitandum ædificium: nempe ex eo, quòd tabulis claudatur.

Adde l. tabernæ. & l. instructam.

Paulus

Paulus lib. 2. ad legem. Iuliam.

Lex 137.

TEr enixa videtur, etiam quæ tergeminos peperit.

Caius lib. 17. ad edictum prouin.

Lex 62.

TIgni appellatione in lege duodecim Tabularum, omne genus materiæ, ex qua ædificia constant, significatur.

Paulus lib. 5. Singul. de tacit. fideicom.

Lex 229.

TRansacta, finitáve intelligere debemus, non solùm de quibus controuersia fuerit, sed etiam quæ sine controuersia sunt possessa. Adde l. vt sunt.

*Vlpianus lib. 6. ad leg. Iul. Papiam. * Paulus.

Lex 142.

TRiplici modo coniunctos intelligimus. Aut enim re per se coniunctio contingit, aut re & verbis, aut verbis tantùm. Nec dubium est, quin coniuncti sint, quos & nominum & rei complexus iungit, veluti, Titius & Mæuius ex parte dimidia hæredes sunto: vel Titius Mæuiúsque hæredes sunto: vel ita, Titius cum Mæuio ex parte dimidia hæredes sunto. Videamus autem, ne etiam si hos articulos detrahas, &, que, cùm, interdum tamen coniunctos accipi oporteat: veluti, Lucius Titius, Publius Mæuius hæredes sunto ex parte dimidia: vel ita, Publius Mæuius, Lucius Titius hæredes sunto:

Sempronius ex parte dimidia hæres esto : vt Titius & Mæuius veniant in partem dimidiam, & re, & verbis coniuncti videantur. Lucius Titius ex parte dimidia hæres esto: Seius ex parte, qua Lucium Titium hæredem institui, hæres esto. Sempronius ex parte dimidia hæres esto. Iulianus dubitari posse ait, an tres semisses facti sint : an Titius in eumdem semissem cum Caio Seio institutus est. Sed eo quòd Sempronius quoque in parte dimidia scriptus est, verisimilius est in eumdem semissem duos coactos, & coniunctim hæredes scriptos esse.

Pomponius libro 30.

Lex 180.

*TVgurij appellatione omne ædificium, quod rusticæ rei magis custodiendæ conuenit, quàm quod vrbanis ædibus significatur. Offilius ait tugurium à * tegendo, tamquam tegurium esse dictum: vt toga, quòd ea tegamur.*

* tecto, tamquam tegularium.

Idem libro 5. ad Senatuscons.

Lex 145.

VEnisse ad hæredem nihil intelligitur, nisi deducto ære alieno.

Paulus libro 14. ad Plaut.

Lex 82.

VErbum amplius ad eum quoque pertinet, cui nihil debetur : sicut ex contrario minus solutum videtur, etiamsi nihil esset exactum.

Pom

Pomponius lib. 25. ad Quintum Mu.

Lex 123.

VErbum, erit, interdum etiam præteritum, nec solum futurum tempus demonstrat. quod est nobis necessarium scire, vt cùm codicilli ita confirmati testamento fuerint. Quod in codicillis scriptum erit; vtrúmne futuri temporis demonstratio fiat, an etiam præteriti, si ante scriptos codicillos quis relinquat. Quod quidem ex voluntate scribentis interpretandum est. Quemadmodum autem hoc verbum; est, non solùm præsens, sed & præteritum tempus significat, ita & hoc verbum, erit, non solùm futurum, sed interdum etiam præteritum tempus demonstrat. Nam cùm dicimus, Lucius Titius solutus est ab obligatione, & præteritum, & præsens tempus significamus: sicut hic, Lucius Titius obligatus est. Et idem erit, cùm ita loquimur, Troia capta est, non enim ad præsentis facti demonstrationem refertur sermo: sed ad præteritum.

Papianus lib. 30.

Lex 187.

VErbum exacta pecunia, non solum ad solutionem referendum est, verum etiam ad delegationem.

Vlpianus lib. 37. Quæst.

Lex 218.

VErbum, facere, omnem omnino faciendi causam complectitur, dandi, soluendi, numeran-

di, iudicandi, ambulandi.

Vlpianus lib. 1 ad edictum.

Lex 1.

VErbum hoc, si quis, tam masculos, quàm fœminas complectitur.

Pomponius lib. 39.

Lex 131.

VErbum illud, pertinere, latissimè patet: nam & iis rebus petendis aptum est, quæ dominij nostri sunt, & iis quas iure aliquo possidemus, quamuis nostri dominij non sunt. Pertinere ad nos etiam ea dicimus, quæ in nulla eorum causa sunt, sed esse possunt.

Paulus lib. 4. ad edictum.

Lex 8.

VErbum, oportebit, tam præsens, quàm futurum tempus significat. Actionis verbo non continetur exceptio.

Paulus lib. 26.

Lex 37.

VErbum, oportere, non ad facultatem iudicis pertinet, qui potest vel pluris, vel minoris condemnare, sed ad veritatem refertur.

Celsus lib. 10. Digestorum.

Lex 94.

VErbum, reddendi, quanquam significatum habeat retro dandi, recipit tamen & per se dandi significationem.

Vlpia

Vlpianus lib. 58.

Lex 43.

VErbo, victus, continentur quæ esui & potui, cultuique corporis, quæque ad viuendum homini necessaria sunt. Vestem quoque victus habere vicem Labeo ait.

Idem lib 12.

Lex 20.

VErba, contraxerunt, gesserunt, non pertinent ad testandi ius.

Pomponius lib. 5.

Lex 20.

VErbis legis duodecim Tabularum his, Vti quisque legasset, suæ rei ita ius esto, latissima potestas tributa videtur, & hæredes instituendi, & legata, & libertates dandi, tutelas quoque constituendi: sed interpretatione coangustatum est, vel legum auctoritate, vel iura constituentium.

Vlpianus lib. 1. ad legem Æliam Sentiam.

Lex 216.

VErum est eum, qui in carcere clausus est, non videri neque vinctum, neque in vinculis esse, nisi corpori eius vincula sint adhibita.

Paulus lib. 2. Manualium.

Lex 118.

VEstis appellatione tam virilis, quàm muliebris, & scenica, etiamsi tragica, aut citharœdica sit, continetur.

*Paulus lib. 6. ex Minutio.

* Vlpianus.

Lex 205.

Vinaria vasa propriè vasa torcularia esse placet: dolia autem & serias tandiu in ea causa esse, quandiu vinum haberent: cum sine vino esse cœperint, desinere in eo numero esse, quoniam ad alium vsum transferri possunt: veluti si frumentum in his addatur, eamdem causam amphorarum esse, vt cùm vinum habeant, tunc in vasis vinariis cùm inanes sint, tunc extra numerum vinariorum sint, quia aliud in his condi possit.

Venuleius lib. 10. Stipul.

Lex 223.

Vinculorum appellatione, vel priuata, vel publica vincula significantur, custodia verò tantùm publica custodia.

Vlpianus lib. 8. Lex 145.

Virilis appellatione, interdum etiam totam hæreditatem contineri dicendum est.

Pomponius lib. 6.

Lex 166.

Vrbana familia, & rustica, non loco, sed genere distinguitur. Potest enim aliquis dispensator non esse ex vrbanorum seruorũ numero: veluti is, qui rusticarum rerũ rationes dispenset, ibiq; habitet: & non multum abest à villico. Insularius autem vrbanorum numero est. Videndum tamen est, ipse dominus quorum loco quemque

que habuerit : quod ex numero familiæ, & vicariis apparebit. Pernoctare extra vrbem intelligendus est, qui nulla parte noctis in vrbe est: per, enim totam noctem significat.

Vlpianus lib. 2. de omnibus tribunalibus.

Lex 198.

VRbana prædia, omnia ædificia accipimus non solùm ea, quæ sunt in oppidis: sed & si fortè stabula sunt, vel alia meritoria in villis, & in vicis, vel prætoria voluptati tantùm deseruientia: quia vrbanum prædium non locus facit, sed materia. Proinde hortos quoque, si qui sunt in ædificiis constituti, dicendum est vrbanorum appellatione contineri. Planè si plurium horti in reditu sunt, vinearij fortè vel etiam holitorij, magis hæc non sunt vrbana.

Paulus lib. 1. ad edictum,

Lex 2.

VRbis appellatio, muris: Romæ autem continentibus ædificiis finitur: quod latius patet. Cuiusque diei maior pars est horarum.

Pomponius lib. 6.

Lex 121.

VSura pecuniæ quam percipimus, in fructu non est, quia non ex ipso corpore, sed ex alia causa est, id est noua obligatione.

Marcellus lib. 5. Digestorum.

Lex 87.

* Alpheus ait vrbem esse Romam, quæ muro cingeretur. Romam etiã quæ in continenti ędificia, &c.

*VT Alphenus * ait, Vrbs est Roma, quæ muro cingitur. Roma est etiam quantum continentia ædificia essent. Nam Romam non muro tenus existimari, ex consuetudine quotidiana posse intelligi, cùm diceremus Romam nos ire, etiamsi extra vrbem habitaremus.*

Caius lib. singul. Senatuscon-sult. Orficiani.

Lex 230.

Adde leg transacta.

VT sunt iudicio terminata, transactione composita, longioris temporis silentio finita.

DE

DE REGVLIS IVRIS.

TITVLVS XVII.

Libri L. Pandectarum, per ordinem Alphabeti.

Vlpianus. Lex 183.

ABSENTIA *eius, qui Reipublicæ causa abest, neque ei, neque alij damnosa esse debet.*

Papinianus. Lex 88.

A*Ctus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem: veluti emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, serui optio, datio tutoris, in totũ vitiantur per temporis, vel cõditionis adiectionem. Nonnunquã tamen actus suprascripti tacitè recipiũt, quæ apertè comprehensa vitium afferũt. Nam si acceptum feratur ei, qui sub conditione promisit: ita demũ egisse aliquid acceptilatio intelligitur, si obligationis conditio extiterit. Quod si verbis nominatim acceptilationis*

comprehendatur, nullius momenti faciet actum.

Vlpianus. Lex 199.

AD *ea, quæ non habent atrocitatem facinoris, vel sceleris, in his ignoscitur seruus: si vel dominis, vel iis qui vice dominorum sunt, veluti tutoribus & curatoribus, obtẽperauerit. Semper qui dolo fecit, quo minus haberet: pro eo est habendus ac si haberet. In contractibus successores ex dolo eorum quibus successerunt, non tantùm in id quod*ad eos peruenit, verumetiam in solidum tenentur: hoc est *, vt vnusquisque pro ea parte qua hæres est *, conueniatur.*

* Alij nõ habent has tres particulas, ad eos: vt, conueniatur.

Idem. Lex 121.

ALiud *est vendere, aliud est vendenti consentire. Refertur ad vniuersos quod publicè fit per maiorem partem. Absurdum est plus iuris habere eum cui legatus sit fundus, quàm hæredem, aut ipsum testatorem, si viueret.*

Paulus. Lex 40.

ALterius *circumuentio, alij non præbet actionem.*

Caius. Lex. 58.

BOna *fides non patitur, vt bis idem exigatur.*

Paulus. Lex 179.

BOna *fides tantum possidenti præstat, quantum veritas quoties lex impedimento nõ est.*

Vlpianus. Lex 129.

CApienda *occasio est, quæ præbet benignius responsum. Quod factum est, cùm in obscuro sit*

ro fit, ex affectione cuiusque capit interpretationem.

Idem. Lex 148.

Consilij non fraudulenti nulla obligatio est. Caterùm si dolus & calliditas intercesserit, de dolo actio competit. Socij mei socius, meus socius non est.

Idem. Lex 24.

Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt: quidam & dolum & culpã. Dolum tantùm, depositum & precarium, dolum & culpam, mandatum, cõmodatum, venditum, pignori acceptum, locatum: item datis dotio tutela, negotia gesta. In his quidem & diligentia. Sed & societas, & rerum communio, & dolum, & culpam recipit. Sed hac ita, nisi si quid nominatim conuenit, vel plus vel minus in singulis contractibus. nam hoc seruabitur, quod initio conuenit, legem enim contractui dedit, excepto eo, quod Celsus putat non valere, si conuenerit ne dolus praestetur. Hoc enim bona fidei iudicio contrarium est: & ita vtimur; animalium verò casus, mortésque, qua sine culpa accidunt: fuga seruorum, qui custodiri non solent. rapina, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus pradonum à nullo praestantur.

Caius. Lex 119.

Creditor qui permittit rem venire, pignus dimittit.

Paulus. Lex 190.

CVius effectus omnibus prodest, eius & partes ad omnes pertinent.

Paulus. Lex 54.

CVius per errorem dati repetitio est, eius consultò dati donatio est.

Vlpianus Lex 124.

CVius est donandi, eiusdem & vendendi, & concedendi ius est.

Idem. Lex 37.

CVlpa caret, qui scit, sed prohibere non potest.

Pomponius. Lex 51.

CVlpa est immiscere se rei ad se non pertinenti.

Paulus. Lex 85.

CVm amplius solutum est, quàm debebatur: cuius pars non inuenitur, quæ repeti possit, totum esse indebitum intelligitur, manente pristina obligatione. Is natura debet, quem iure gentium dare oportet, cuius fidem secuti sumus.

Vlpianus. Lex 196.

CVm par delictum est duorum, semper oneratur petitor, & melior habetur possessoris causa: sicut fit, cùm de dolo excipitur petitoris, *alias aut *neque enim datur talis replicatio petitori.* * Si si rei, vel, *non rei quoque in ea re dolo actum sit. Ille debet* aut si non *permitti pœnam petere, qui in ipsam nõ incidit.* rei,

Paulus

Paulus. Lex 170.

CVm Prætor in hæredem dat actionem, quatenus ad eum peruenit: ſufficit ſi vel momento ad eum peruenit, ex dolo defuncti.

Idem. Lex 139.

CVm principalis cauſa non conſiſtit, plerumque nec ea quidem, quæ ſequuntur locum habēt.

Vlpianus. Lex 126.

CVm quis poſſit alienare, poterit & conſentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probandum erit, nec ſi donationis cauſa conſenſerit, ratam eius voluntatem habendam.

Caius. Lex 108.

CVm ſeruis nulla actio eſt.

Paulus. Lex 17.

CVm tempus in teſtamento adiicitur, credendum eſt pro hærede adiectum, niſi alia mens fuerit teſtatoris: ſicut in ſtipulationibus, promiſſoris gratia tempus adiicitur.

Vlpianus. Lex 209.

DIuus Pius reſcripſit, eos qui ex liberalitate ſua conueniuntur, in id quod facere poſſunt condemnandos.

Idem. Lex 61.

DOmum ſuā reficere vnicuique licet, dū non officiat inuito alteri, in quo ius non habet.

Papinianus. Lex 83.

DOnari videtur quod nullo iure cogente conceditur.

Iulianus. Lex 66.

* id est, comminetum cauillatorium.

EA est natura cauillationis, quam Græci σώριτμα appellant, vt ab euidenter veris per breuissimas mutationes disputatio ad ea, quæ euidenter falsa sunt perducatur.

Vlpianus. Lex 178.

EA quæ ad dandum impossibilia sunt, vel quæ in rerum natura non sunt, pro non adiectis habentur.

Iulianus. Lex 55.

EA quæ rarò accidunt, non temere in agendis negotiis computantur

Marcellus. Lex 153.

EA quæ in partes diuidi non possunt, solida à singulis hæredibus debentur. In re dubia benigniorem interpretationem sequi, non minus iustius est, quàm tutius.

Hermogenes Lex 98.

EA sola deportationis sententia aufert, quæ ad fiscum perueniunt.

Paulus. Lex 3.

EIus est nolle, qui potest & velle.

Marcellus. Lex 144.

ET si nihil facilè mutãdum est ex solemnibus, tamen vbi æquitas euidens exposcit, subueniendum est.

Vlpianus. Lex 59.

EX pœnalibus causis non solet actio in patrem de peculio dari.

Idem

Idem. Lex 192.

EX qua perſona quis lucrum capit, eius factum præſtare debet.

Modeſtinus. Lex 140.

EXpreſſa nocent, non expreſſa non nocent.

Vlpianus. Lex 132.

FActum à iudice, quod ad officium eius non pertinet, ratum non eſt.

Paulus. Lex 197.

FActum cuique ſuum, non aduerſario ſuo nocere debet. Non videtur vim facere, qui iure ſuo vtitur, & ordinaria actione experitur. In pœnalibus cauſis benignius interpretandum eſt.

Caius. Lex 158.

FAuorabiliores res potius, quàm actores habentur.

Paulus. Lex 109.

FErè in omnibus pœnalibus iudiciis, & ætati & imprudentiæ ſuccurritur.

Paulus. Lex 196.

FErè quibuſcunque modis obligamur, iiſdem in contrarium actis liberamur, quum quibus modis adquirimus, iiſdem in contrarium actis amittamus. Vt igitur nulla poſſeſſio acquiri niſi animo & corpore poteſt: ita nulla amittitur, niſi in qua vtrunque in contrarium actum eſt.

Metianus. Lex 19.

FIlius familias neque retinere, neque recuperare, neque adipiſci poſſeſſionem rei peculia-

ris

ris videtur.

Vlpianus. Lex 2.

F*OEminæ ab omnibus officiis ciuilibus vel publicis remotæ sunt, & ideo nec iudices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio interuenire, nec *procuratores existere. Item impuberes omnibus officiis ciuilibus debent abstinere.*

* curatores.

Papinianus. Lex 80.

F*Raudis interpretatio semper in iure ciuili non ex euentu duntaxat, sed ex consilio quoque * consideratur.*

* desideratur.

Iabolenus. Lex 72.

F*Ructus rei est, vel pignori dare licere.*

Pomponius. Lex 41.

F*Uriosi, vel eius cui bonis interdicitur, nulla voluntas est.*

Papinianus. Lex 79.

G*Eneraliter cùm de fraude disputatur, non quid habeat actor, sed quid per aduersarium habere non potuit, considerandum est.*

Vlpianus. Lex 60.

H*Æredem eiusdem potestatis iurisque esse, cuius fuit defunctus, constat.*

Iulianus. Lex 63.

H*Æreditas nihil aliud est, quàm successio in vniuersum ius, quod defunctus habuit tempore mortis.*

Vlpianus.

Vlpianus. Lex 195.

HOc iure vtimur, vt quicquid omnino per vim fiat: aut in vis publicæ, aut priuatæ crimen incidat. Deiecit & qui vel iussit, vel mandauit, vel ratum habuit. Rati enim habitio mandato comparatur. In contractibus, in quibus doli præstatio vel bona fides inest, hæres in solidum tenetur.

Pomponius. Lex 11.

ID quod nostrum est sine facto nostro, ad alium transferri non potest.

Paulus. Lex 16.

IMaginaria venditio non est pretio accedente.

Caius. Lex 174.

IMperitia culpæ annumeratur.

Marcellus. Lex 145.

IMpossibilium nulla obligatio est.

Metianus. Lex 97.

IN ambiguis orationibus maximè sententia spectanda eius est, qui eas protulisset.

Paulus. Lex 86.

IN ambiguis pro dotibus respondere melius est. Non est nouum, vt quæ semel vtiliter constituta sunt durent: licet ille casus extiterit, à quo initium capere non potuerunt. Quoties æquitatem desiderij naturalis ratio, aut dubitatio iuris moratur, iustis decretis res temperanda est.

Vlpia

Vlpianus. Lex 124.

IN condemnatione personarum quæ in id quod facere possunt damnantur, non totum quod habent, extorquendum est: sed & ipsarum ratio habenda est, ne egeant. Cùm verbum restituas, in lege inuenitur: etsi non specialiter de fructibus additum est, tamen etiam fructus sunt restituendi. Vnicuique sua mora nocet: quod & in duobus reis promittendi obseruatur. Dolo facit qui petit quod restituendum est.

Idem. Lex 135.

IN contrahenda venditione, ambiguum pactum contra venditorem interpretandum est. Ambigua autem intentio ita accipienda est, vt res salua auctori sit.

Paulus. Lex 91.

IN eo quod plus sit, semper inest minus. Nemo alienæ rei expromissor idoneus videtur, nisi cum satisdatione. Pupillus pati posse non intelligitur. Vbi verba coniuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum. Mulieribus tunc succurrendum est, cum defraudantur: non vt facilius calumnientur.

Pomponius. Lex 34.

*IN eo, quod vel is qui petit, vel is à quo petitur, * lucri petiturus est, durior causa est petitoris.*

* lucri causa facturus est.

Vlpianus. Lex 122.

IN *Iure ciuili receptum est, quoties per eum, cuius interest* conditionem non impleri, fiat quominùs impleatur, perinde haberi, ac si impleta conditio fuisset: quod ad libertates, & legata, & ad hæredum institutiones perducitur. Quibus exemplis stipulationes quoque committuntur, cùm per promissorem factum esset, quominùs stipulator conditioni parêret.* * conditionem impleri, non fiat.

Paulus. Lex 5.

IN *negotiis contrahendis alia causa habita est furiosorum, alia eorum, qui fari possunt, quamuis actum rei non intelligant. Nam furiosus nullum negotium contrahere potest, pupillus omnia negotia tutore authore agere potest.*

Vlpianus. Lex 140.

IN *obscura voluntate manumittentis fauendum est libertati.*

Paulus. Lex 115.

IN *obscuris inspici solet, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet.*

Idem. Lex 69.

IN *omnibus causis id obseruatur, vt vbi persona conditio locum facit beneficio: ibi deficiente ea, beneficium quoque deficiat: vbi verè genus actionis id desiderat, ibi (ad quemuis persecutio eius deuenerit) non deficiat ratio auxilij.*

Pomponius. Lex 40.

IN *omnibus causis pro facto accipitur id,* * *in quo quis alium perhorrescit, quominus fiat.*

* in quo per alium mora est, quom.&c.

Idem. Lex 14.

IN *omnibus obligationibus, in quibus dies non apponitur, præsenti die debetur.*

Vlpianus. Lex 136.

IN *omnibus officiis, quæ fieri per liberas personas leges desiderant, seruus interuenire non potest. Non debeo melioris conditionis esse, quàm autor meus, à quo ius in me transiit.*

Paulus. Lex 91.

IN *omnibus quidem, maximè tamen in iure, æquitas spectanda est.*

Paulus. Lex 131.

IN *pari causa possessor potior haberi debet: ij, qui in vniuersum ius succedunt, hæredum loco habentur.*

Vlpianus. Lex 23.

IN *personam seruilem nulla cadit obligatio. Generaliter probandum est, vbicumque in bonæ fidei iudiciis confertur in arbitrium domini, vel procuratoris eius conditio, pro boni viri arbitrio hoc habendum esse.*

Paulus. Lex 12.

IN *testamentis pleniùs voluntates testantium interpretamur.*

Papinianus. Lex 7.

IN toto iure generi per speciem derogatur: & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.

Caius. Lex 114.

IN toto & pars continetur.

Papinianus. Lex 77.

IN totum omnia, quæ animi destinatione agenda sunt, nonnisi vera, & certa scientia perfici possunt.

Vlpianus. Lex 198.

INuitus nemo cogitur defendere. Cui damus actionem, eidem exceptionem competere multo magis, qui dixerit. Cùm quis in alicuius locum successerit, non est æquum ei nocere hoc, quod aduersus eum non nocuit, in cuius locum successerit. Plerumque emptoris eadem causa debet esse circa petendum, ac defendendum, quæ fuit autoris. Quod cuique pro eo præstatur, inuito non tribuitur.

Paulus. Lex 70.

INuito beneficium non datur.

Vlpianus. Lex 130.

IS damnum dat, qui iubet dare. Eius verò nulla culpa est, cui parere necesse sit. Quod pendet, non est pro eo, quasi sit.

Pomponius. Lex 8.

IVra sanguinis nullo iure ciuili dirimi possunt.

Vlpianus. Lex 206.

IVre naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento, & iniuria fieri locupletiorem.

Pomponius. Lex 7.

IVs nostrũ non patitur eumdẽ in paganis & testato, & intestato decessisse: earúmque rerũ naturaliter inter se pugna est, testat⁹, & intestat⁹.

Paulus. Lex 107.

LIbertas inæstimabilis res est.

Caius. Lex 16.

LIbertas omnibus rebus fauorabilior est.

Vlpianus. Lex 66.

MArcellus ait, desinit debitor esse is, qui nactus est exceptionem iustam, nec ab æquitate naturali abhorrentem.

Caius. Lex 175.

MElior conditio nostra per seruos fieri potest, deterior fieri non potest.

Pomponius. Lex 205.

MInus est actionem habere, quàm rem.

Paulus. Lex 28.

*NEc ex Prætorio, nec ex solenni iure, priuatorum conuentione quidquam immutandum est: quamuis obligationum causæ pactione possint mutari, & ipso iure, & per pacti conuenti exceptionem: quia actionum modus vel lege, vel per Prætorem introductus, priuatorum pactionibus non infirmatur, nisi tunc, cùm inchoatur * pactio inter eos conuenit.*

* Actio, vel pactio inter.

Vlpianus. Lex 166.

N*Emo alieno nomine agere poteſt. Temporaria permutatio ius prouinciæ non innouat.*

Paulus. Lex 194.

N*Emo damnum facit, niſi qui id facit, quod facere ius non habet.*

Idem. Lex 103.

N*Emo de domo ſua * inuitus extrahi debet.* * vacat inuitus.

Vlpianus. Lex 96.

N*Emo dubitat ſoluendo videri eum, qui defenditur.*

Paulus. Lex 88.

N*Emo enim perſequendo deteriorem cauſam, ſed meliorem facit. Denique poſt litem conteſtatam hæredi quoque proſpicitur, & hæres tenetur ex omnibus cauſis.*

Vlpianus. Lex 44.

N*Emo ex iis, qui negant ſe debere, prohibetur etiam alia defenſione vti, niſi lex impediat. Quoties concurrunt plures actiones eiuſdem rei nomine, vnam tantùm quis experiri debet.*

Idem. Lex 131.

N*Emo ideo obligatur, quia recepturus eſt ab alio quod præſtiterit.*

Paulus. Lex 163.

N*Emo plus commodi hæredi ſuo relinquit, quàm ipſe habuit.*

Vlpianus. Lex 55.

NEmo plus iuris ad alium transferre potest, quàm ipse habet.

Idem. Lex 55.

NEmo potest gladij potestatem sibi datam, vel cuiuslibet alterius coërtionis ad alium transferre.

Papinianus.

Lex 76.

NEmo potest mutare consilium suum in alterius iniuriam.

Vlpianus. Lex 169.

NEmo prædo est, qui pretium numerauit. Locupletior non est factus, qui liberum adquisierit. Cùm de lucro duorum quæritur, melior est causa possidentis.

Idem. Lex 188.

* condemnare potest, absoluere non potest.

*NEmo, qui * condemnare non potest, absoluere potest.*

Idem. Lex 38.

NEmo videtur fraudare eos, qui sciunt, & consentiunt.

Iabolenus. Lex 159.

NEque in interdicto, neque in cæteris caussis pupillo nocere oportet dolum tutoris, siue soluendo est, siue non est.

Vlpianus. Lex 46.

NEque pignus, neque depositum, neque precarium, neque emptio, neque locatio suæ rei

rei consistere potest. Priuatorum conuentio iuri publico non derogat.

Celsus. Lex 152.

*NEratius consultus, an quod beneficium dare se quasi viuenti Cæsar rescripserat, iam defuncto dedisse existimaretur: respondit non videri sibi Principem, quòd ei, quem viuere existimabat, concessisset, defuncto concessisset: quem tamen modum esse beneficij sui vellet, ipsius * existimationem esse.* * æstimationem.

Vlpianus. Lex 117.

NIhil consensui tam contrarium est, qui & bonæ fidei iudicia sustinet, quàm vis, atque metus, quem comprobare contra bonos mores est. Non capitur, qui ius publicum sequitur. Non videntur consentire, qui errant.

Paulus. Lex 172.

*NIhil dolo creditor facit, qui suum recipit. * Cùm principalis causa non consistit, nec ea quidem, quæ sequuntur, locum habent.* * aliàs, hæc sciūt.

Idem. Lex 113.

NIhil interest, ipso iure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur.

Celsus. Lex 147.

NIhil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolui possit: & cùm soluendi tempus obligationi additur, nisi eo præterito, peti non potest.

Vlpianus. Lex 36.

Nihil tam naturale est, quàm eodem genere quodque dissoluere, quo colligatum est: ideóque verborum obligatio verbis tollitur, nudi consensus obligatio contrario consensu dissoluitur.

Idem. Lex 162.

Non alienat, qui dumtaxat omittit possessionem.

Idem. Lex 22.

Non debet actori licere quod reo non permittitur. In re obscura melius est fauere repetitioni, quàm aduentitio lucro.

Papinianus. Lex 75.

Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.

Vlpianus. Lex 22.

Non debet cui quod plus est, licèt quod minus est non licere.

Idem. Lex 137.

Non est singulis concedendum, quod per magistratum publicè possit fieri, ne occasio sit maioris tumultus faciendi. Infinita æstimatio est libertatis, & necessitudinis.

Idem. Lex 177.

Non fraudantur creditores, cùm quid non adquiritur à debitore, sed cùm quid de bonis diminuitur. Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.

Paulus. Lex 108.

NOn omne, quod licet, honestum est. In stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

Iabolenus. Lex 260.

NOn potest dolo carere, qui imperio magistratus non obtemperat.

Paulus. Lex 208.

NOn potest videri defuisse habere, qui nunquam habuit.

Venuleius. Lex 100.

NOn potest videri improbus, qui ignorat quantum soluere debeat.

Paulus. Lex 87.

NOn solet deterior conditio fieri eorum, qui litem contestati sunt, quàm si non essent, sed plerumque melior. Connecte hîc legem, Nemo enim. suprà.

Vlpianus. Lex 95.

NOn solent quæ abũdant vitiare scripturas.

Idem. Lex 13.

NOn videtur cœpisse, qui per exceptionem remouetur à petitione.

Idem. Lex 53.

NOn videtur defendere non tantùm qui latitat, sed & is, qui præsens negat se defendere, aut non vult suscipere actiones.

Caius. Lex 52.

NOn videtur quisquam id capere, quod ei necesse est alij restituere.

Papinianus. Lex 74.

NOn videtur rem amittere, cuius propria non fuit.

Vlpianus. Lex 128.

NOn videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt. Qui iussu iudicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, quia parêre necesse habet.

Paulus. Lex 120.

NOn vt ex pluribus causis deberi nobis idem potest, ita ex pluribus causis idem potest & nostrum esse.

Vlpianus. Lex 6.

NOn vult hæres esse, qui ad alium transferri voluit hæreditatem.

Scæuola. Lex 99.

NVlla intelligitur mora ibi fieri, vbi nulla petitio est.

Idem. Lex 56.

NVllus videtur dolo facere, qui suo iure vtitur.

Paulus. Lex 110.

NVllum crimen patitur is, qui non prohibet, cùm prohibere non potest.

Vlpianus. Lex 173.

NVnquam actiones præsertim pœnales, de eadem re concurrentes, alia aliam consumit.

Idem. Lex 31.

NVptias non concubitus, sed consensus facit.

Caius.

Caius. Lex 182.

*OMnes actiones, quæ morte, aut tempore pereunt, semel inclusæ iudicio, saluæ permanent. Non videtur perfectè cuiusque id esse, * quod ex causa auferri potest.* * quod ei casu.

Celsus. Lex 154.

OMnia ferè iura hæredum perinde habentur, ac si continuò sub tempore mortis hæredes extitissent.

Vlpianus. Lex 201.

OMnia, quæ ex testamento proficiscuntur, ita statum euentus capiunt, si initium quidem sine vitio ceperint.

Caius. Lex 101.

OMnia, quæ iure contrahuntur, contrario iure pereunt.

Iabolenus. Lex 73.

OMnia quæcumque causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt.

Vlpianus. Lex 202.

OMnis definitio in iure ciuili periculosa est: rarum est enim, vt subuerti possit.

Paulus. Lex 181.

OMnis hæreditas, quamuis posteà adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur. Nunquam ex postfacto crescit præteriti delicti æstimatio.

Vlpianus. Lex 193.

PArem esse conditionem oportet eius, qui quid possideat, vel habeat; atque eius, cuius

dolo malo factum sit, quominùs possideret, vel haberet.

Idem. Lex 205.

PLerumque fit, vt etiam ea, quæ à nobis possunt abire, perinde in eo statu sint, atque si non essent eius conditionis, vt abire possint: & ideo quod fisco obligamus, & vendicare interdum, & alienare, & seruitutem prædiis imponere possumus.

Pomponius. Lex 28.

PLus cautionis est in rem, quàm in personam.

Paulus. Lex 125.

POEnalia iudicia semel accepta in hæredes transmitti possunt.

Paulus. Lex 118.

PRætor bonorum possessorem hæredis loco in omni causa habet.

Modestinus. Lex 157.

PRiuilegia quædam causæ sunt, quædam personæ: & ideo quidem ad hæredes transmittuntur, quæ causæ sunt: quæ personæ sunt, ad hæredes non transeunt.

Celsus. Lex 150.

PVpillus nec velle, nec nolle in ea ætate, nisi apposita tutoris autoritate, creditur: nam quod animi iudicio fit, in eo tutoris autoritas necessaria est.

Caius.

Caius. Lex 112.

PVpillum, qui proximus pubertati ſit, capacem eſſe & furandi, & iniuriæ faciendæ conſtat. In hæredes non ſolent actiones tranſire, quæ pœnales ſunt ex maleficio: veluti furti, damni, iniuriæ, vi bonorum raptorum.

Licinius. Lex 210.

QVæ ab initio inutilis fuit inſtitutio, temporis tractu conualeſcere non poteſt.

Papinianus. Lex 82.

QVæ dubitationis tollendæ cauſa contractibus inſeruntur, ius commune non lædunt.

Pomponius. Lex 18.

*QVæ legata mortuis nobis ad * hæredes noſtros tranſeunt, eorum commodum per nos iis, quorum in poteſtate ſumus, eodem caſu acquirimus; aliter atque, * cùm ſtipulati ſumus. Nam & ſub conditione ſtipulantes, omnimodò eis acquirimus, etiamſi * libertate nobis præſtita à dominis, conditio exiſtat.*

* hæreditatem noſtram.
* quod.
* liberatis nobis poteſtate domini.

Paulus. Lex 123.

QVæ propter neceſſitatem recepta ſunt, non debent in argumentum trahi.

Idem. Lex 90.

QVamdiu poſſit valere teſtamentum, tamdiu legitimus hæres non admittitur.

Idem. Lex 25.

QVatenus cuiuſque interſit, in facto, non iure conſiſtit.

Idem. Lex 15.

QVi actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.

Vlpianus. Lex 180.

QVi autore iudice comparauit, bonæ fidei possessor est.

Idem. Lex 20.

QVi cum alio contrahit, vel est, vel esse debet non ignarus conditionis eius: hæredi autem hoc imputari non potest, cùm non sponte cum legatariis contrahat. Non solet doli exceptio nocere iis, quibus voluntas testatoris non refragatur.

Paulus. Lex 174.

QVi dolo desierit possidere, pro possidente damnatur: quia pro possessore dolus est.

Caius. Lex 43.

QVi in alterius locum succedunt, iustam habent causam ignorantiæ, an id, quod deberetur, peteretur. Fideiussores quoq; non minus quàm hæredes, iustam ignorantiam possunt allegare. Hæc ita de hærede dicta sunt, si cum eo agatur, non etiam si agat. Nam planè qui agit, certus esse debet, quàm sit in potestate eius, quādo velit experiri: & antè debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere.

Vlpianus. Lex 138.

* in dolo esse.

*QVi in ius, dominiúmve alterius succedit, iure eius vti debet. Nemo videtur * dolo facere*

acere, qui ignorat cauſam, cur nō debeat petere.

f Idem. Lex 161.

QVi in ſeruitute eſt, vſucapere non poteſt: nam cùm poſſideatur, poſſidere non videtur.

Paulus. Lex 163.

QVi non facit quod facere debet, videtur facere aduerſus ea, quæ non facit: at qui facit quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere iuſſus eſt.

Modeſtinus. Lex 155.

*QVi per * ſucceſſionem quamuis longiſſimam defuncto hæredes extiterint, non minus hæredes intelliguntur, quàm qui principaliter hæredes extiterint.* * ceſſionem.

Vlpianus. Lex 135.

QVi poteſt facere, vt poſſit conditioni parêre, iam poſſe videtur. Quod quis ſi velit, habere non poteſt, id repudiare non poteſt.

Idem. Lex 26.

QVi poteſt inuitis aliquibus alienare, multo magis & ignorantibus, & abſentibus poteſt.

Paulus. Lex 127.

QVi rem alienam defendit, nunquam locuples habetur.

Iulianus. Lex 64.

QVi ſine dolo malo ad iudicium prouocat, non videtur moram facere.

Paulus.

Paulus. Lex 185.

QVi tacet, non vtique fatetur, sed tamen verum est eum non agere.

Vlpianus. Lex 103.

QVi vetante Pratore fecit, hic aduersus edictum fecisse propriè dicitur. Eius est actionem denegare, qui possit & dare.

Paulus. Lex 49.

QVidquid calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non priùs ratum est, quàm si perseuerantia apparuerit iudicium animi fuisse: ideóq; breui reuersa vxor, nec diuertisse videtur.

Idem. Lex 74.

* aliàs incipit, Quintus Mutius Sempronio. Quo tutela, &c.

QVò * tutela redit, eò & hæreditas peruenit, nisi cùm fœminæ hæredes intercedunt. Nemo potest tutorem cuiquam dare, nisi ei, quem in suis hæredibus, cùm moritur, habuit, habiturúsve esset, si vixisset. Vt factum videtur id esse, quod quis, cùm prohiberetur, fecit clàm, quod quisq; cùm cõtrouersiam haberet, habiturúmve se speraret, fecit. Quæ in testamento ita scripta sũt, vt intelligi nõ possint, perinde sũt ac si scripta non essent. Nec pasciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alteri cauere potest.

Caius. Lex 47.

QVod à quoquam pœnæ nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur.

Vlpianus. Lex 33.

QVod attinet ad ius ciuile, serui pro nullis haben

habentur : non tamen & iure naturali, quia quod ad ius naturale attinet, omnes homines æquales sunt.

Paulus. Lex 184.

Q*Vod contra rationem iuris receptum est, non est producendum ad consequentiam. Vni duo pro solido hæredes esse non possunt.*

Celsus. Lex 151.

Q*Vod euincitur, in bonis non est.*

Paulus. Lex 30.

Q*Vod initio vitiosum est, non potest tractu temporis conualescere.*

Vlpianus. Lex 186.

Q*Vod ipsis, qui contraxerunt, obstat, & successoribus eorum obstabit.*

Idem. Lex 141.

Q*Vod iussu alterius soluitur, pro eo est, quasi * ipse soluisset, vel ipsi solutum esset.*

*aliàs deest, ipse soluisset, vel.

Idem. Lex 143.

Q*Vod nullius esse potest, id vt alicuius fieret, nulla obligatio valet efficere.*

Paulus. Lex 289.

Q*Vod quis, cùm seruus esset, egit, proficere libert facto non potest.*

Pomponius. Lex 203.

Q*Vod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire.*

Idem. Lex 21.

Q*Voties dubia est interpretatio libertatis, se-*

cundùm libertatem respondendum erit.

Paulus. Lex 92.

QVoties duplici iure defertur alicui successio, repudiato nouo iure quod antè defertur, supererit vetus.

Vlpianus. Lex 98.

QVoties idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimùm accipietur, quæ rei gerendæ aptior est.

Idem. Lex 200.

QVoties nihil sine captione inuestigari potest, eligendum est quod minimum habeat iniquitatis.

Hermogenes. Lex 99.

QVoties vtriusque causa lucri ratio vertitur, præferendus est, cuius in lucro causa tempore præcedit.

Venuleius. Lex 1.

REgula est, quæ rem quæ est, breuiter enarrat: non vt ex regula ius sumatur, sed vt ex iure quod est regula fiat. Per regulam igitur breuis rerum narratio traditur: & (vt ait Sabinus) quasi causæ coniectio, quæ simul cùm in aliquo vitiata est, perdit officium suum.

Vlpianus. Lex 207.

REs iudicata, pro veritate accipitur.

Paulus. Lex 10.

SEcundùm naturam est, commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda.

Caius.

Caius. Lex 190.

SEmper generalibus specialia insunt.

Modestinus. Lex 158.

*SEmper in *conueniētibus non solùm quod liceat considerandū est, sed & quod honestū est.* *coniunctionibus.

Caius. Lex 57.

SEmper in dubiis benigniora præferenda sunt.

Vlpianus. Lex 9.

SEmper in obscuris, quod minimum est, sequimur.

Vlpianus. Lex 35.

SEmper in stipulationibus, & in cæteris contractibus id sequimur quod actum est: Vnde si non apparet, quid actum est consequens erit, vt id sequamur, quod in regione, in qua id actum est, frequentatur. Quid ergo si neque regionis mos appareat, quia varius fuit? At id quod minimum est, redigenda summa est.

Caius. Lex 61.

SEmper, qui non prohibet pro se interuenire mandare creditur. Sed & si quis ratū habuerit quod gestū est, obstringitur mandati actione.

Vlpianus. Lex 209.

SEruitutem mortalitati ferè comparamus.

Paulus. Lex 211.

SEruus reipublicæ causa abesse non potest.

Pomponius. Lex 19.

SI filius familias sub conditione stipulatus, emancipatus fuerit: deinde extiterit conditio,

patri actio competit: quia in stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

Vlpianus. Lex 105.

*SI in duabus actionibus alibi summa maior, alibi infamia est: praeponenda est causa*existimationis. Vbi autem aequiparantur famosa iudicia, etsi summam disparem habeant, pro paribus tamen accipienda sunt.*

* aestimationis.

Scaeuola. Lex 93.

SI librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil nocere, quo minus & reus & fideiussor teneantur.

Vlpianus. Lex 142.

*SI nemo subiit haereditatem, * omne ius testamenti soluitur.*

* omnis vis.

Pomponius. Lex 39.

SIcuti poena ex delicto defuncti haeres teneri non debet: ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum peruenisset.

Paulus. Lex 116.

SI quis obligatione liberatus sit, potest videri accepisse. Non potest videri accepisse, qui stipulatus potest exceptione summoueri.

Celsus. Lex 148.

SI quis praegnantem vxorem reliquit, non videtur sine liberis decessisse.

Vlpianus. Lex 45.

TOties in haeredem damus actionem de eo, quod ad eum peruenit, quoties ex dolo defuncti

functi convenitur, non quoties ex suo.

Celsus. Lex 146.

V*Ani timoris non iusta excusatio est.*

Paulus. Lex 102.

V*Bi lex duorum mensium fecit mentionem, & qui sexagesimoprimo die venerit, audiendus est: ita enim Imperatör noster Antoninus cum diuo * fratre suo rescripsit.* * patre.

Vlpianus. Lex 157.

V*Bi non voce, sed præsentia opus est, mutus si intellectum habet, potest videri respondere. Idem & in surdo hic quidem responderi potest. Furiosus, absentis loco est: & ita Pomponius libro primo Epistolarum scribit.*

Celsus. Lex 149.

V*Bi pugnantia inter se in testamento inueniuntur, neutrum ratum est. Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt.*

Paulus. Lex 106.

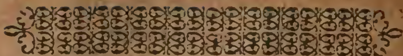
V*Bicunque causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur.*

Vlpianus. Lex 4.

V*Elle non creditur, qui obsequitur imperio patris vel domini.*

Vlpianus. Lex 32.

V*Erum est neque pacto neque stipulatione factum posse tollere, Quod enim impossibile est, neque pacto neque stipulatione potest cõprehendi, vt vtilem actionem aut pactum efficere possit.*

SEQVVNTVR REGVLÆ IVRIS CANONICI EX DECRETALIBVS.

Ioannes Chrysostomus.

OMNIS *res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur.*

Beda in homilijs. 2.

E*Stote misericordes, sicut, &c. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo, nisi vt ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est, Ex fructibus eorum cognoscetis eos: de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri, vt stuprum, blasphemia, furta, ebrietas, & similia, de quibus nobis permittitur iudicare.*

Idem. Lex 3.

Q*Vi scandalizauerit, &c. Vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.*

Idem. Lex 4.

Q*Vod nõ est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam & sabbatum custodiri præceptum est. Machabæi tamen sine culpa sua in sabba*

ſabbato pugnant : ſic & hodie ſi quis ieiunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.

Gregorius 5.

QVod latenter, aut per vim, aliàs illicitè introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere.

Idem Varien. Epiſcop. 6.

QVum in contemplatione, & infrà. In ipſo cauſæ initio non eſt à quæſtionibus inchoandum.

Stephanus Papa 7.

QVæ multoties, & infrà. Quidquid in ſacratis Deo rebus, & Epiſcopis iniuſtè agitur, pro ſacrilegio reputatur: quia ſacra ſunt, & à quoquam violari non debent.

Auguſtinus 8.

QVi ex timore facit præceptum, aliter quàm debeat facit: & ideo iam non facit.

Idem in lib. de pœnit. 9.

DEfleat peccator: quia offendens in vno, factus eſt omnium reus.

Gregorius in regiſtro. 10.

QVamuis cauſa, & infrà. Non poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oues comedit, & paſtor neſcit.

Lucius tertius. 11.

INdignum eſt, & à Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, vt pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur.

REGVLÆ SEXTI DECRETALIVM BONIFACII VIII.

Ccessorium naturam sequi congruit principalis.

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem.

Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè, sine institutione canonica obtineri.

Bona fides non patitur, vt semel exactum iterum exigatur.

Certum est, quòd is committit in legẽ, qui legis verba cõplectens contra legis nititur voluntatẽ.

Data Romæ apud sanctum Petrum, quinto nonas Martij, Pontificatus nostri anno quarto.

Contra eum qui legem dicere potuit, apertius est interpretatio facienda.

Contractus ex conuentione legem accipere dignoscuntur.

Cui licet quod est plus, licet vtique quod est minus.

Cùm non stat per eum, ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur, haberi debet perinde ac si impleta fuisset.

Cùm

Cùm quid prohibetur , prohibentur omnia quæ ſequuntur ex illo.

Cùm quid vna via prohibetur alicui , ad id alia non debet admitti.

Cùm quis in ius ſuccedit alterius , iuſtam ignorantiæ cauſam cenſetur habere.

Cùm ſunt partium iura obſcura , reo fauendum eſt potius quàm actori.

Damnum quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet non aliis imputare.

Decet conceſſum à principe beneficium eſſe manſurum.

Delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare.

Dolo facit qui petit , quod reſtituere oportet eundem.

Ea quæ fiunt à iudice, ſi ad eius non ſpectant officium , viribus non ſubſiſtunt.

Eum, qui certus eſt , certiorari vlterius non oportet.

Ex eo non debet quis fructum conſequi , quod viſus extitit impugnare.

Exceptionem obiiciens, non videtur de intentione aduerſarij confiteri.

Factum legitimè retractari non debet , licet caſus poſtea eueniat à quo non potuit inchoari.

Fruſtra ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſeruari , cui fidem à ſe præſtitam ſeruare recuſat.

Generi per ſpeciem derogatur.

Ignorantia facti, non iuris excusat.

Imputari non debet ei per quem non stat si non faciat quod per eum fuerat faciendum.

In alternatiuis debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri.

In argumentum trahi nequeunt quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa.

In generali concessione non veniunt ea quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.

In iudiciis non est acceptio personarum habenda.

In malis promissis fidē non expedit obseruari.

In obscuris minimum est sequendum.

In pari delicto, vel causa potior est conditio possidentis.

In pœnis benignior est interpretatio faciēda.

In re communi potior est conditio prohibentis.

In toto partem non est dubium contineri.

Indultum à iure beneficium, non est alicui auferendum.

Infamibus portæ non pateant dignitatum.

Inspicimus in obscuris quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consueuit.

Is qui in ius succedit alterius, eo iure quo ille, vti debebit.

Is qui tacet non fatetur, sed nec vtique negare videtur.

Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria, vel iactura.

Mora sua cuilibet est nociua.

Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.

Nemo potest ad impossibile obligari.

Nemo potest plus iuris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur.

Non debet aliquis alterius odio prægrauari.

Non est in mora qui potest exceptione legitima se tueri.

Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum.

Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.

Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit.

Non licet actori, quod reo licitum non existit.

Non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum.

Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.

Nullus pluribus vti defensionibus prohibetur.

Odia restringi, & fauores conuenit ampliari.

Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

Peccati venia non datur, nisi correptis.

Pluralis locutio duorum numero est contenta.

Plus semper in se continet quod est minus.

Possessor malæ fidei vllo tempore nõ præscribit.

Potest

Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.

Præsumitur ignorantia, vbi scientia non probatur.

Priuilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.

Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere.

Quæ à iure communi exhorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.

Quæ contra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.

Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multò magis admittendus.

Qui contra iura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere.

Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per seipsum.

Qui prior est tempore, potior est iure.

Qui sentit onus, sentire debet commodum & contrà.

Qui tacet, consentire videtur.

Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.

Q*uod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit.*

Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum.

Quod

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

Quod quis mandato facit iudicis, dolo facere non videtur, cùm habeat parêre neceſſe.

Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.

Ratihabitionem retrotrahi & mandato non eſt dubium comparari.

Rationi congruit vt ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore.

Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum.

Scienti, & conſentienti, non fit iniuria neque dolus.

Semel Deo dicatum, non eſt ad vſus humanos vlterius transferendum.

Semel malus, ſemper præſumitur eſſe malus.

Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus.

Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit.

Vtile non debet per inutile vitiari.

Data Romæ apud ſanctum Petrum quinto Nonas Martij, Pontificatus noſtri anno quarto.

*

Vlpianus. Lex 2.

HOc est patris matrisve eius, de cuius cognatione quaeritur, consobrinus consobrina siue frater patruelis * vel amitinus, soror patruelis vel amitina.

*aliàs desunt verba sequentia.

Caius. Lex 3.

SExto gradu sunt suprà, tritauus tritauia: infrà trinepos trineptis: ex transuerso, fratris & sororis abnepos abneptis, & conuenienter appatruus abamita, id est, abaui frater & soror: abauunculus, abmatertera, id est, abauiæ frater & soror. Item patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ, nepos, neptis, item fratris patruelis sororis patruelis consobrini consobrinæ, amitini, amitinæ, nepos, neptis, item propatrui proamitæ, proauunculi, promaterteræ filius, filia. Item qui ex fratribus patruelibus, aut cōsobrinis, aut amitinis vndique propagātur, ij propriè sobrini vocantur. In septimo autē gradu quā multæ esse possint personæ ex iis, quæ diximus, satis apparet: Admonendi tamen sumus parentum liberorúmque personas semper duplari. Auum enim & auiam tam maternos, quàm paternos intelligimus, item nepotes neptésque tam ex filio, quàm ex filia: quam rationem scilicet deinceps in omnibus gradibus suprà infráque sequemur.

Modestinus. Lex 4.

NOn facilè autem, quod ad nostrum ius attinet, cùm de naturali cognatione quæritur,

*tur, ſeptimum gradum qui excedit, quatenus vltra eum ferè gradũ rerum natura cognatarũ * iura conſiſtere non patitur. Cognati ab eo dici putantur, quòd quaſi vnà, communitérve nati, vel ab eodem orti, progenitíve ſint. Cognationis ſubſtantia bifariam apud Romanos intelligitur: Nam quædam cognationes iure ciuili, quædam naturali * cõnectuntur: nonnunquam & vtreq; iure cõcurrente, & naturali, & ciuili, copulatur cognatio. Et quidem naturalis cognatio per ſe ſine ciuili cognatione intelligitur, quæ per fœminas deſcendit, quæ vulgò liberos pariunt. Ciuilis autem per ſe (quæ etiam legitima dicitur) ſine naturali fit cognatione per adoptionem. Vtroque iure conſiſtit cognatio, cùm iuſtis nuptiis contractis copulatur. Et naturalis quidem cognatio hoc ipſo nomine appellatur: ciuilis verò cògnatio, licèt ipſa quoq; per ſe pleniſſimè hoc nomine vocetur, propriè tamen agnatio vocatur, videlicet quæ per mares contingit. Sed quoniam quædam iura inter affines quoq; verſantur, non alienum eſt hoc loco de affinibus quoque breuiter diſſerere. Affines ſunt viri & vxoris cognati, dicti ab eo, quòd duæ cognationes, quæ diuerſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit: namque coniungendæ affinitatis cauſa fit ex nuptiis. Nomina verò eorũ hæc ſunt: ſocer, ſocrus: gener, nurus: nouerca, vitricus: priuignus, priuigna. Gradus verò*

* vitam.
* continentur.

patri actio competit: quia in stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

Vlpianus. Lex 105.

SI in duabus actionibus alibi summa maior, alibi infamia est: praeponenda est causa * *existimationis. Vbi autem aequiparantur famosa iudicia, etsi summam disparem habeant, pro paribus tamen accipienda sunt.*

* aestimationis.

Scaeuola. Lex 93.

SI librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil nocere, quo minus & reus & fideiussor teneantur.

Vlpianus. Lex 142.

SI nemo subiit haereditatem, * *omne ius testamenti soluitur.*

* omnis vis.

Pomponius. Lex 39.

SIcuti poena ex delicto defuncti haeres teneri non debet: ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum peruenisset.

Paulus. Lex 116.

SI quis obligatione liberatus sit, potest videri accepisse. Non potest videri accepisse, qui stipulatus potest exceptione summoueri.

Celsus. Lex 148.

SI quis praegnantem vxorem reliquit, non videtur sine liberis decessisse.

Vlpianus. Lex 45.

TOties in haeredem damus actionem de eo, quod ad eum peruenit, quoties ex dolo defuncti

functi conuenitur, non quoties ex suo.

Celsus. Lex 146.

V*Ani timoris non iusta excusatio est.*

Paulus. Lex 102.

V*Bi lex duorum mensium fecit mentionem, & qui sexagesimoprimo die venerit, audiendus est: ita enim Imperator noster Antoninus cum diuo * fratre suo rescripsit.* * patre.

Vlpianus. Lex 157.

V*Bi non voce, sed præsentia opus est, mutus si intellectum habet, potest videri respondere. Idem & in surdo hic quidem responderi potest. Furiosus, absentis loco est: & ita Pomponius libro primo Epistolarum scribit.*

Celsus. Lex 149.

V*Bi pugnantia inter se in testamento inueniuntur, neutrum ratum est. Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt.*

Paulus. Lex 106.

V*Bicunque causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur.*

Vlpianus. Lex 4.

V*Elle non creditur, qui obsequitur imperio patris vel domini.*

Vlpianus. Lex 32.

V*Erum est neque pacto neque stipulatione factum posse tollere, Quod enim impossibile est, neque pacto neque stipulatione potest cõprehendi, vt vtilem actionem aut pactum efficere possit.*

SEQVVNTVR REGVLÆ IVRIS CANONICI EX DECRETALIBVS.

Ioannes Chrysostomus.

OMNIS *res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur.*

Beda in homilijs. 2.

E*Stote misericordes, sicut, &c. Hoc loco nihil aliud nobis pracipi existimo, nisi vt ea facta, qua dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est, Ex fructibus eorum cognoscetis eos: de manifestis dictum est, qua non possunt bono animo fieri, vt stuprum, blasphemia, furta, ebrietas, & similia, de quibus nobis permittitur iudicare.*

Idem. Lex 3.

Q*Vi scandalizauerit, &c. Vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.*

Idem. Lex 4.

Q*Vod nō est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam & sabbatum custodiri praceptum est. Machabai tamen sine culpa sua in sabba*

ſabbato pugnant : ſic & hodie ſi quis ieiunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.

Gregorius 5.

QVod latenter, aut per vim, aliàs illicitè introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere.

Idem Varien. Epiſcop. 6.

QVum in contemplatione, & infrà. In ipſo cauſæ initio non eſt à quæſtionibus inchoandum.

Stephanus Papa 7.

QVæ multoties, & infrà. Quidquid in ſacratis Deo rebus, & Epiſcopis iniuſtè agitur, pro ſacrilegio reputatur : quia ſacra ſunt, & à quoquam violari non debent.

Auguſtinus 8.

QVi ex timore facit præceptum, aliter quàm debeat facit : & ideo iam non facit.

Idem in lib. de pœnit. 9.

DEfleat peccator : quia offendens in vno, factus eſt omnium reus.

Gregorius in regiſtro. 10.

QVamuis cauſa, & infrà. Non poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oues comedit, & paſtor neſcit. Lucius tertius. 11.

INdignum eſt, & à Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, vt pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur.

REGVLÆ SEXTI DECRETALIVM BONIFACII VIII.

Ccessorium naturam sequi congruit principalis.

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem.

Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè, sine institutione canonica obtineri.

Bona fides non patitur, vt semel exactum iterum exigatur.

Certum est, quòd is committit in legē, qui legis verba cōplectens contra legis nititur voluntatē.

Data Romæ apud sanctum Petrum, quinto nonas Martij, Pontificatus nostri anno quarto.

Contra eum qui legem dicere potuit, apertius est interpretatio facienda.

Contractus ex conuentione legem accipere dignoscuntur.

Cui licet quod est plus, licet vtique quod est minus.

Cùm non stat per eum, ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur, haberi debet perinde ac si impleta fuisset.

Cùm quid prohibetur, prohibentur omnia quæ sequuntur ex illo.

Cùm quid vna via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

Cùm quis in ius succedit alterius, iustam ignorantiæ causam censetur habere.

Cùm sunt partium iura obscura, reo fauendum est potius quàm actori.

Damnum quod quis sua culpa sentit, sibi debet non aliis imputare.

Decet concessum à principe beneficium esse mansurum.

Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare.

Dolo facit qui petit, quod restituere oportet eundem.

Ea quæ fiunt à iudice, si ad eius non spectant officium, viribus non subsistunt.

Eum, qui certus est, certiorari vlterius non oportet.

Ex eo non debet quis fructum consequi, quod visus extitit impugnare.

Exceptionem obiiciens, non videtur de intentione aduersarij confiteri.

Factum legitimè retractari non debet, licet casus postea eueniat à quo non potuit inchoari.

Frustra sibi fidem quis postulat ab eo seruari, cui fidem à se præstitam seruare recusat.

Generi per speciem derogatur.

Ignorantia facti, non iuris excusat.

Imputari non debet ei per quem non stat si non faciat quod per eum fuerat faciendum.

In alternatiuis debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri.

In argumentum trahi nequeunt quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa.

In generali concessione non veniunt ea quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.

In iudiciis non est acceptio personarum habenda.

In malis promissis fidē non expedit obseruari.

In obscuris minimum est sequendum.

In pari delicto, vel causa potior est conditio possidentis.

In pœnis benignior est interpretatio faciēda.

In re communi potior est conditio prohibentis.

In toto partem non est dubium contineri.

Indultum à iure beneficium, non est alicui auferendum.

Infamibus portæ non pateant dignitatum.

Inspicimus in obscuris quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consueuit.

Is qui in ius succedit alterius, eo iure quo ille, vti debebit.

Is qui tacet non fatetur, sed nec vtique negare videtur.

Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria, vel iactura.

Mora

Mora sua cuilibet est nociua.

Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.

Nemo potest ad impossibile obligari.

Nemo potest plùs iuris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur.

Non debet aliquis alterius odio prægrauari.

Non est in mora qui potest exceptione legitima se tueri.

Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum.

Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.

Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit.

Non licet actori, quod reo licitum non existit.

Non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum.

Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.

Nullus pluribus vti defensionibus prohibetur.

Odia restringi, & fauores conuenit ampliari.

Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

Peccati venia non datur, nisi correptis.

Pluralis locutio duorum numero est contenta.

Plus semper in se continet quod est minus.

Possessor malæ fidei vllo tempore nõ præscribit.

Potest

Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum.

Præſumitur ignorantia, vbi ſcientia non probatur.

Priuilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona.

Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſiit poſſidere.

Quæ à iure communi exhorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda.

Quæ contra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.

Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multò magis admittendus.

Qui contra iura mercatur, bonam fidem præſumitur non habere.

Qui facit per alium, eſt perinde ac ſi faciat per ſeipſum.

Qui prior eſt tempore, potior eſt iure.

Qui ſentit onus, ſentire debet commodum & contrà.

Qui tacet, conſentire videtur.

Quod alicui gratioſè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.

Quod alicui ſuo non licet nomine, nec alieno licebit.

Quod ob gratiam alicuius conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum.

Quod

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

Quod quis mandato facit iudicis, dolo facere non videtur, cùm habeat parêre neceſſe.

Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.

Ratihabitionem retrotrahi & mandato non eſt dubium comparari.

Rationi congruit vt ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore.

Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum.

Scienti, & conſentienti, non fit iniuria neque dolus.

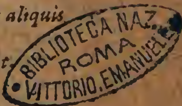
Semel Deo dicatum, non eſt ad vſus humanos vlterius transferendum.

Semel malus, ſemper præſumitur eſſe malus.

Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus.

Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit.

Vtile non debet per inutile vitiari.

Data Romæ apud ſanctum Petrum quinto Nonas Martij, Pontificatus noſtri anno quarto.

*

D E.

DE GRADIBVS AFFINITATIS, ET CONSANGVINITATIS, ET NOMINIBVS EORVM.

Titulus X.

Libri 38. Pandect. Caius. Lex. 1.

GRadus cognationis alij superioris ordinis sunt, alij inferioris, alij ex transuerso, siue à latere. Superioris sunt ordinis parentes, inferioris, liberi ex trāsuerso, siue à latere fratres & sorores liberiq; eorum. Sed superior quidē, & inferior cognatio à primo gradu incipit, ex trāsuerso verò, siue à latere nullus est primus gradus: & ideo incipit à secūdo. Itaque in primo gradu cognationis superioris quidē & inferioris ordinis cognati possunt cōcurrere, ex transuerso verò nūquam eo gradu quisquam concurrere potest. At in secundo & tertio, & deinceps in cæteris, possunt etiam ex transuerso quidā concurrere cum superioris ordinis cognatis. Sed admonendi sumus, si quando de hæreditate, vel bonorū possessione quæramus. non

non semper eos, qui eiusdem gradus sunt, concurrere. Primo gradu sunt suprà pater mater: infrà filius filia. Secundo gradu sunt suprà, auus auia: infrà, nepos neptis: ex trãsuerso, frater soror. Tertio gradu sunt suprà, proauus proauia, infrà pronepos proneptis: ex transuerso, fratris sororisq; filius filia: & conueniẽter patruus amita, auũculus, matertera. Quarto gradu sũt suprà, abauus abauia: infrà abnepos abneptis: ex trãsuerso, fratris sororisque nepos neptis: & cõueniẽter patruus magnus, amita magna, id est, aui frater, soror: auũculus magnus matertera magna, id est auiæ frater, soror. Itẽ fratres patrueles, sororesque patrueles: id est, qui quæve ex duobus fratribus progenerantur. Itẽ consobrini consobrinæq;, id est qui quæve ex duabus sororibus nascuntur, quasi consobrini. Itẽ amitini amitinæ, id est, qui quæve ex fratre & sorore propagantur. Sed vulgus ferè omnes istos cõmuni appellatione consobrinos vocat. Quinto gradu sunt suprà, atauus atauia: infrà atnepos atneptis: ex transuerso, fratris & sororis pronepos proneptis: & conuenienter propatruus & proamita, id est, proaui frater, & soror: proauũculus, promatertera, id est, proauiæ frater & soror. Item fratris patruelis, sororis patruelis filius filia, & similiter cõsobrini consobrinæ, item amitini amitinæ filius filiæ, propior sobrinus propior sobrina, isti sunt patrui magni amitæ magnæ: auũculi magni, matertera magnæ filius filia.

Vlpia

Vlpianus. Lex 2.

*HOc est patris matrisve eius, de cuius cognatione quaeritur, consobrinus consobrina siue frater patruelis * vel amitinus, soror patruelis vel amitina.*

*alias desunt verba sequentia

Caius. Lex 3.

SExto gradu sunt suprà, tritauus tritauia: infrà trinepos trineptis: ex transuerso, fratris & sororis abnepos abneptis, & conuenienter appatruus abamita, id est, abaui frater & soror: abauunculus, abmatertera, id est, abauiae frater & soror. Item patrui magni, amitae magnae, auunculi magni, materterae magnae, nepòs, neptis, item fratris patruelis sororis patruelis consobrini consobrinae, amitini, amitinae, nepos, neptis, item propatrui proamitae, proauunculi, promaterterae filius, filia. Item qui ex fratribus patruelibus, aut cōsobrinis, aut amitinis vndique propagātur, ij propriè sobrini vocantur. In septimo autē gradu quā multae esse possint personae ex iis, quae diximus, satis apparet: Admonendi tamen sumus parentum liberorúmque personas semper duplari. Auum enim & auiam tam maternos, quàm paternos intelligimus, item nepotes neptésque tam ex filio, quàm ex filia: quam rationem scilicet deinceps in omnibus gradibus suprà infráque sequemur.

Modestinus. Lex 4.

NOn facilè autem, quod ad nostrum ius attinet, cùm de naturali cognatione quaeritur,

*tur, septimum gradum qui excedit, quatenus vltra eum ferè gradũ rerum natura cognatarũ * iura consistere non patitur. Cognati ab eo dici putantur, quòd quasi vnà, communitérve nati, vel ab eodem orti, progenitíve sint. Cognationis substantia bifariam apud Romanos intelligitur: Nam quædam cognationes iure ciuili, quædam naturali * cõnectuntur: nonnunquam & vtroq; iure cõcurrente, & naturali, & ciuili, copulatur cognatio. Et quidem naturalis cognatio per se sine ciuili cognatione intelligitur, quæ per fœminas descendit, quæ vulgò liberos pariunt. Ciuilis autem per se (quæ etiam legitima dicitur) sine naturali fit cognatione per adoptionem. Vtroque iure consistit cognatio, cùm iustis nuptiis contractis copulatur. Et naturalis quidem cognatio hoc ipso nomine appellatur: ciuilis verò cognatio, licèt ipsa quoq; per se plenissimè hoc nomine vocetur, propriè tamen agnatio vocatur, videlicet quæ per mares contingit. Sed quoniam quædam iura inter affines quoq; versantur, non alienum est hoc loco de affinibus quoque breuiter differere. Affines sunt viri & vxoris cognati, dicti ab eo, quòd duæ cognationes, quæ diuersæ inter se sunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit: namque coniungendæ affinitatis causa fit ex nuptiis. Nomina verò eorũ hæc sunt: socer, socrus: gener, nurus: nouerca, vitricus: priuignus, priuigna. Gradus verò*

* vitam.

* contineantur.

affinitatis nulli sunt. Et quidem viri pater, uxorisque socer: mater autem eorum, socrus appellatur, cùm apud Græcos propriè viri pater ἑκυρὸς, mater verò ἑκυρὰ, uxoris autem pater πενθερὸς, mater verò πενθερὰ vocetur: filij autem uxor nurus, filiæ verò vir gener appellatur. Vxor verò liberis ex alia uxore natis nouerca dicitur: matris vir ex alio viro natis vitricus appellatur: eorum uterque natos aliunde, priuignos priuignásque vocant. Potest etiam sic definiri: Socer est uxoris meæ pater, ego illius sum gener: socer magnus dicitur uxoris meæ auus, & ego sum illius progener. Et retrò, pater meus uxoris meæ socer est, hæc illi nurus: & auus meus socer magnus est, illa illi pronurus. Item socrus mea uxoris meæ mater est, ego illius sum gener: & prosocrus mea uxoris meæ auia est, ego illius sum progener: & retrò, mater mea uxoris meæ socrus est, illa huic nurus: & auia mea socrus magna est, & uxor mea illa pronurus. Priuignus autem est uxoris meæ filius ex alio viro natus, ego illi vitricus: & in contrarium, uxor mea liberis, quos ex alia uxore habeo, nouerca dicitur, liberi mei illi priuigni sunt. Viri frater leuir est, apud Græcos δαὴρ appellatur, ut est apud Homerum relatum: sic enim Helena ad Hectorem dicit, Δᾶερ ἐμοῖο κυνὸς κακομηχάνου ὀκρυοέσσης. Viri soror glos dicitur, apud Græcos γάλως. Duorum fratrum uxores εἰνάτερες dicuntur apud*

* id est, Leuir mei canis, omnis mali causatricis horridæ.

Gra

Græcos: quod vno versu idem Homerus significat, * Δαέρων ἢ γαλόων, ἢ εἰνατέρων εὐπέπλων.* * id est, Leuirorū, aut glorium, aut duorum fratrum vxorum nitidè indutarum.

Hos itaque, quia affinitatis causa inter se parentum loco, liberorúmque habentur, matrimonio copulari nefas est. Sciendum est neque cognationem, neque affinitatem esse posse, * *vbi nuptiæ interdictæ sunt, ex quibus affinitas coniungitur. Libertini, libertinæque inter se affines esse possunt. In adoptionem datus, aut emancipatus, quascumque cognationes, affinitatésque habuit, retinet, agnationis iura perdit: sed in ea familia, ad quam per adoptionem venit, nemo est illi cognatus, præter patrem, eósve, quibus agnascitur, affinis autem ei omnino in ea familia nemo est. Is, cui aqua & igni interdictum est, vel aliquo modo capite diminutus est, ita vt libertatem & ciuitatem amiserit: & cognationes: & affinitates omnes, quas antè habuit, amittit.*

* nisi nuptiæ interdictæ non sint.

Paulus. Lex 5.

SI filium naturalem emancipauero, & alium adoptauero, non esse eos fratres. Si filio meo mortuo Titium adoptauero, videri eum defuncti fratrem fuisse Arrianus ait.

Vlpianus. Lex 6.

LAbeo scribit, nepotis ex filia mea nati vxorem nurum mihi esse. Et generi, & nurus appellatione sponsus quoque & sponsa continentur. At enim soceri & socrus appellatione

sponsorum suorũ parentes * *cõtineri videntur.*

* continentur.

Scæuola. Lex 7.

PRiuignus etiam is est, qui vulgò conceptus, ex ea natus est, quæ postea mihi nupsit. Æquè & is, qui (cùm in concubinatu erat mater eius) natus est ex ea, quæ postea alij nupta sit.

Pomponius. Lex 8.

SEruius rectè dicebat, soceri & socrus, & generi & nurus, appellationem etiam ex sponsalibus acquiri.

Paulus. Lex 9.

STemmata cognationum directo limite in duas lineas separantur: quarũ altera superior est, altera inferior. Ex superiore verò, & secundo gradu transuersæ lineæ pendent, quas omnes latiore tractatu habito, in librũ singularem * congessimus.

* contexuimus.

Idem. Lex 10.

IVrisconsultus cognatorum gradus, & affinium nosse debet: quia legibus hæreditates, & tutelæ ad proximum quemque agnatum redire consueuerunt. Sed & edicto Prætor proximo cuique cognato dat bonorum possessionem. Præterea lege iudiciorum publicorum contra affines & agnatos testimonium inuiti dicere non cogimur. Nomen cognationis à Græca voce * συγγενὴς dictum videtur, συγγενεῖς enim illi vocant, quos nos cognatos appellamus. Cognati sunt, & quos agnatos lex duodecim Tabularum appellat, sed ij per patrem cognati, ex eadem familia sunt. Qui autem

* id est, cognatus.

per

*per fœminas coniunguntur, cognati tantùm nominantur. Proximiores ex agnatis, sui dicuntur. Inter agnatos igitur & cognatos hoc interest, quod inter genus & speciem. Nam qui est agnatus, & cognatus est. Non utiq; autem qui cognatus est, & agnatus est. Alterum enim ciuile, alterum naturale nomen est. Nunc verò non parcimus his cognationũ nominibus, etiam in seruis. Itaq; parentes, & liberos, fratresq; etiã seruorum dicimus: sed ad leges seruiles cognationes nõ pertinent. Cognationis origo & per fœminas solas contingit. Frater enim est & qui ex eadem matre tãtùm natus est. Nam qui eumdẽ patrem habent, licèt diuersas matres, etiã agnati sunt. Parentes vsque ad tritauũ apud Romanos proprio vocabulo nominantur: vlteriores, qui nõ habent speciale nomẽ, maiores appellantur: Itẽ liberi vsq; ad nepotem: vltra hos, posteriores vocantur. Sunt & ex lateribus cognati, vt fratres, sororésque, & ex his progeniti: item patrui, amitæ, auunculi, & materteræ. At quoties quæritur, quoto gradu quæque persona sit, ab eo incipiendũ est, cuius de cognatione quærimus: & si ex inferioribus, aut superioribus gradibus est, recta linea sursũ versus, vel deorsum tendẽdo: facilè inueniemus gradus, si per singulos proximũ quemq; numeremus. Nam qui mihi proximo gradu proximus est, is secundo gradu est mihi. * Similiter ascendentibus, & descendentibus singulis accrescit numerus.*

* Similiter enim accedentibus singulis crescit numerus.

rus. Idem faciendum est in transuersis gradibus, sic frater secũdo gradu est, quoniã patris vel matris persona, per quos coniungitur, prior numeretur. Gradus autẽ dicti sunt ad similitudinem scalarum, locorúmve procliuium, quos ita ingredimur, vt à proximo in proximum, id est, in eum qui quasi ex eo nascitur, transeamus. Nunc singulos gradus numeremus. PRIMO *gradu cognationis sunt sursum versus duo, pater & mater: deorsum versus duo, filius & filia: qui tamen & plures esse possunt.* SECVNDO *gradu duodecim personæ continentur hæ, Auus, hoc est, patris & matris pater: item auia similiter tam paterna quàm materna. Frater quoque per alterum parentem accipitur, id est, aut per matrem tantùm, aut per patrem, aut per vtrumque, id est, ex vtroque eodem parente. Sed hic numerum non auget, quòd nihil differat ab eo, qui eumdem parentem habet tantùm, nisi quòd is eosdem cognatos habet tam paternos quàm maternos. Et ideo euenire solet in iis, qui diuersis parẽtibus nati sunt, vt qui meo fratri frater sit, meus cognatus nõ sit: pone me fratrem habere ex eodem tantùm patre, fratrem alium habere ex eadem matre, illi inter se fratres sunt, mihi alter cognatus nõ est. Hic soror similiter numeratur vt frater. Nepos quoq; dupliciter intelligitur ex filio vel filia natus. Idem est & in nepte.* TERTIO *gradu personæ continentur trigintaduæ. Proauus*

auus qui quadrifariam intelligitur. Est enim aui paterni, vel materni pater, item auia paterna, vel materna pater. Proauia quoque quatuor personas complectitur, est enim aut aui paterni, aut auiæ paternæ mater, item aui materni, & similiter auiæ maternæ mater. Patruus, is autem est patris frater: & ipse dupliciter intelligendus est: ex patre, vel matre, putà auia paterna mea nupsit patri tuo, peperit te: auia paterna tua nupsit patri meo, peperit me: ego tibi patruus sum, & tu mihi. Idem euenit, si duæ mulieres altera alterius filio nupserint, nam qui ex his masculi nati sunt, inuicem patrui sunt: quæ fœminæ inuicem amitæ. Idem in fœminis: masculi enim similiter illis patrui fœminæ amitæ sunt. Et si vir, & mulier, ille filium eius duxerit, illa filio eius nupserit: qui ex patre adolescentis nati erunt, ex matre puella natos, fratris filios: qui ex matre puellæ nati erunt, ex patre adolescentis natos, sororis filios: illæ eos patruos, illi eas amitas appellabunt. Auunculus: is matris est frater, & eadē significatione, qua in patruo diximus, contingit, si duo viri aliter alterius duxerit filiam, qui ex his masculi nati fuerint, inuicem auunculi, quæ fœminæ, inuicem matertera erunt: & eadē ratione masculi puellis auunculi, & illæ illis erunt matertera. Amita est soror patris, sicut suprà accipienda. Matertera est matris soror similiter vt suprà. Illud notandum est, non quem-

admodũ patris matrísque fratres sorores, patrui amitæ, auunculi materteræ dicuntur: ita fratris sororísque filios filias, nomen speciale cognationis habere, sed ita demonstrari, fratris sororísq; filios filias, quod quidem & in aliis accidere, ex posterioribus apparebit: pronepos quoque & proneptis quadrifariam intelliguntur, ut enim ex nepote ex filio, aut ex nepote ex filia descendunt, aut ex nepte ex filio, aut ex nepte ex filia propagantur.

QVARTO *gradu personæ continentur octoginta: Abauus cuius intellectus in octo personas porrigitur, est enim proaui paterni, aut materni, pater, quos singulos duplici modo intelligendos diximus: aut proauiæ paternæ, aut maternæ pater: quæ & ipsæ singulæ dupliciter accipiuntur. Abauia, & hæc eadem octies numeratur: est enim proaui paterni aut materni: item proauiæ paternæ aut maternæ mater. Patruus magnus est frater aui, sed auus, item fratres, quum duobus modis intelligantur, quatuor personas hoc nomen amplectitur, ut sit aui paterni, vel materni: frater, qui ex eodem patre, id est, proauo, vel tantum matre eadem, id est, proauia natus est. Qui verò mihi est patruus magnus, is patri meo vel matri meæ patruus est: Amita magna, est aui soror. Auus autem, item soror, ut suprà diximus, dupliciter intelliguntur: & ideò hic quoque quatuor personas intelligimus. Similiter quæ patri meo vel matri meæ amita est, mihi*

erit

erit amita magna. Auunculus magnus est auiæ frater. Quatuor personæ huic nomini eadem ratione sunt subiectæ: mihíque is est auunculus magnus, qui patri meo vel matri meæ auunculus est. Matertera magna est auiæ soror. Quatuor modis & hæc ob eandem causam intelligitur. Et quæ matri meæ, vel patri meo matertera est, mihi matertera magna vocatur. Eodem gradu sunt & illi qui vocãtur fratres patrueles, itẽ sorores patrueles, amitini amitinæ, cõsobrini consobrinæ, hi autem sunt qui ex fratribus aut sororibus nascuntur, quos quidem ita distinxerunt, vt eos quidem qui ex fratribus nati sunt, fratres patrueles: item eas, quæ ex fratribus natæ sunt, sorores patrueles: ex fratre autẽ & sorore, amitinos amitinas: eos verò & eas, qui quæve ex sororibus nati natæve sunt, consobrinos, consobrinas, quasi consobrinos appellarẽt: sed plerique hos omnes consobrinos vocant: sicuti Trebatius. Sub hac appellatione nominum personæ cadũt sexdecim: hæ, patrui filius, item filia: quæ bifariam (sicut suprà) numerantur: nam patris mei frater esse potest, vel ex eodem patre, vel etiã ex matre sola amitæ filius: item filia auunculi filius, item filia materteræ filius, item filia, amitæ, auunculo matertera acceptis duplici intellectu, secũdùm eandem rationem quæ patrui nomen. Fratris sororísque nepos, ac neptis eodem gradu sunt. Sed & frater, item soror, nepósque & neptis duplici-

ter accepti continebunt personas sexdecim sic: fratris eodem patre nati nepos ex filio, nepos ex filia, neptis ex filio, neptis ex filia, fratris ex alio patre eadémque matre nati, nepos ex filio, nepos ex filia: neptis ex filio, neptis ex filia. Eadémque causa octo personæ efficiunt, vt aliæ octo accedant, ex sorore natorum nepotes neptésque quæ similiter numerantur à nobis. Fratris autem mei nepos neptísque me patruum magnum appellant. Fratrum sororúmque meorum nepotes, neptésque, item mei inter se consobrini sunt. Abnepos abneptis hi sunt pronepotis proneptísve filius filia: nepotis neptísve nepos neptis: filij filiæve pronepos proneptis, personas sexdecim continebunt, nepote vel ex filio nato vel ex filia, nepte vel ex filio nata, vel ex filia exceptis: vt ad singulas personas gradu descendamus, sic: filius, nepos, pronepos, abneptis, filius, nepos, pronepos, abneptis filius, nepos, proneptis, abnepos, filius, nepos, proneptis, abneptis filius, neptis, pronepos, abnepos, filius, neptis, pronepos, abneptis filius, neptis, proneptis, abnepos, filius, neptis, proneptis, abneptis. Similiter hæ personæ numerabuntur præposita filia: & sic fient sexdecim. QVINTO
* 184. *gradu personæ continentur* * CXCII. *Atauus scilicet & atauia. Atauus est abaui vel abauiæ pater, proaui vel proauiæ auus, aui auiæque proauus, matris vel patris abauus. Huius appellatio personas complectitur sexdecim,*

*cim, enumeratione facta tam per mares, quàm per fœminas, vt sic ad singulas personas perueniamus. Pater, auus, proauus, abauus, atauus. Pater, auus, proauus, abauia, atauus. Pater, auus, proauus, abauus, atauus. Pater, auia, proauus, abauus, atauus. Pater, auia, proauus, abauia, atauus. Pater, auia, proauia, abauus, atauus. Pater, auus, proauia, abauia, atauus. Pater, aui, proauia, abauia, atauus. Similiter matris persona præposita, numeratio fiet. Atauia totidem personas continet, eadem ratione numeratas: id est, sexdecim. Patruus maior est, proaui frater, patris vel matris patruus magnus. Sub hoc nomine erunt personæ oct, & sic enumerabuntur. Pater, auus, proauus, abauus, frater proaui. Pater, auus, proauus, abauia, frater proaui. Pater, auia, proauus, abauus, frater proaui. Pater, auia, proauus, abauia, frater proaui, totidem erunt matris personæ, & proauo eius præpositi. Ideo autem fratrem proaui enumerantes, ante abauum ponimus, quòd (vt suprà significauimus) non aliter peruenietur ad eum de quo quæritur, nisi per eos transitum fuerit, ex quibus nascitur. Auunculus maior est proauiæ frater, patris vel matris auunculus magnus. Eadem dinumeratione hîc quoque octo personas computabimus, hoc tantùm immutato*vt is pro fratre proaui ponatur. Amita maior ea est proaui soror,* * vt hic frater proauiæ præponatur.

patris

*patris, vel matris amita magna: quod ad numerum, expositionémque personarum pertinet, eadem erunt, immutato hoc, ut proaui soror ad extremum ponatur. Matertera maior hæc est soror proauiæ, patris, vel matris matertera magna, numerus personarum idem est, ut in nouissimo ponatur proauiæ soror. Hos omnes * patruos maiores, quos retulimus, quidam appellant ita: propatruus, proauũculus, proamita, promatertera: quos tamen ego ita nomino, illi contrà fratris, vel sororis pronepotem me demonstrant. Patrui magni filius, filia: hi sunt fratris aui filius filia, proaui proauiæ nepos neptis ex filio, patris vel matris consobrinus cõsobrina. Octo personas & hîc computabimus: quòd auus & frater, ut iam dictum est, dupliciter accipiuntur: & ideo patrui magni filius quatuor implet, totidẽ filia. Amitæ magnæ filius filia: hi sunt aui sororis filius filia: proaui proauiæ, nepos neptis ex filia: patris vel matris, consobrinus consobrina. Numerus personarum idem est, qui suprà. Auunculi magni filius filia: hi sunt fratris auiæ filius filia, proaui proauiæ nepos neptis ex filio, matris vel matris consobrinus cõsobrina: numerus idem. Matertera magnæ filius filia, hi sunt auiæ sororis filius filia, proaui proauiæ, nepos neptis ex filia: patris vel matris consobrinus consobrina. Computatio eadem personarum, quas enumerauimus. Patrui magni filius eius, de cuius cognatione quæritur, propior sobri*

* patruo maiore.

ſobrinus vocatur. Nam, vt & Maſurius ait, quem quis appellat propiorem ſobrinum, qui eſt patris vel matris ſuæ conſobrinus, aut conſobrina, ab eo conſobrini conſobrinæve filius filia nominatur. Patrui nepos neptis: hi ſunt aui paterni, vel auiæ paternæ, pronepos proneptis, ex nepote, vel ex nepte filio natis, conſobrini conſobrinæ filius filia octo perſonas continebunt, quatuor nepos, quatuor neptis, quia & patruus dupliciter accipitur, & nepos vel neptis ſub ſingulis patruorum perſonis duplicatur. Amitæ nepos vel neptis, hi ſunt aui paterni vel auiæ paternæ, pronepos proneptis ex nepote vel ex nepte filia natis: conſobrini conſobrinæ filius filia, numerus idem eſt. Auunculi nepos neptis materteræ nepos neptis: hi ſunt aui materni vel auiæ maternæ, pronepos proneptis ex nepote vel nepte filio natis: cæteri eadem, quæ in patrui & amitæ nepote vel nepte diximus. Materteræ nepos neptis: hi ſunt, aui materni, vel auiæ maternæ pronepos proneptis ex nepote vel ex nepte filia natis, perſonarũ numerus idem qui ſupra iis omnibus, quos de patrui nepote propoſuimus, is de cuius cognatione quæritur, propior ſobrinus eſt: nam patris vel matris eorum conſobrinus eſt. Fratris pronepos proneptis, hi continebunt perſonas ſexdecim, fratre dupliciter, & pronepote, & pronepte, ſingulis quadrifariam (vt ſuprà demonſtrauimus) acceptis. Sororis pronepos proneptis ſimiliter

ſexde

sexdecim personas continebũt. Atnepos atnepti hi sunt abnepotis, vel abneptis filius filia: pronepotis vel proneptis nepos: neptis nepotis vel neptis, pronepos proneptis, filij vel filiæ, abnepos abneptis. Numerabuntur sub hac appellatione trigintaduæ personæ, quia atnepos sexdecim habet, & totidem atneptis. SEXTO *gradu continentur personæ* CCCCXLVII. *Tritauus is autem est patris vel matris atauus, aui vel auiæ abauus, proaui vel proauiæ proauus, abaui vel abauiæ auus, ataui vel atauiæ pater, dictus tritauus quasi tertius auus: personas verò complectitur trigintaduas. Geminetur enim necesse est qui in atauo fuit numerus, immutatione per singulas personas * ataui iam facta, vt sexdecies tritauus intelligatur * atauo, & toties atauiæ. Tritauia similiter enumerata faciet personas trigintaduas. Patruus maximus is est abaui frater, ataui & atauiæ filius, patris vel matris patruus maior, personas cõtinebit sexdecim, sic: Pater, auus, proauus, abauus, atauus, abaui frater. Pater, auus, proauus, abauus, atauia, frater abaui. Pater, auus, proauia, abauus, atauus, frater abaui. Pater, auia, proauus, abauus, atauus, frater abaui. Pater, auia, proauus, abauus, atauus, abaui frater. Pater, auia, proauia, abauus, atauus, frater abaui. Pater, auus, proauia, abauus, atauia, abaui frater. Pater, auia, proauia, abauus, atauia, abaui frater. Totidem erunt matris appellatione*

* propter atauum.
* aui pater.

*latione præposita. Auunculus maximus est abauiæ frater, patris vel matris auunculus maior: & numerus idem, & personarum expositio eadem quæ suprà: hoc dumtaxat immutato, vt pro abaui fratre abauiæ fratrem ponas. Amita maxima est abaui soror, patris vel matris amita maior: cætera vt in patruo maximo, immutato tantùm hoc, vt vbi est abaui frater, ponatur abaui soror. Matertera maxima est abauiæ soror, patris vel matris matertera maior: cætera vt suprà, ad extremũ dumtaxat pro abauiæ fratre * posita abauiæ sorore. Hos omnes, quos à patruo maximo proposuimus, quidã his nominibus designant: abpatruus, abauũculus, abamita, abmatertera. Itaq; & nos indifferẽter hoc ponemus. Quos autem ego appello abpatruos, abauũculos, abamitas, abmaterteras, illi demonstrant me fratris sororisque abnepotem. Patrui maioris filius filia: hi sunt proaui fratris filius filia, abaui abauiæ per proauum, nepos, neptis ex filio. Personæ sub hoc erũt sexdecim enumeratione sic ducta, vt in quinto gradu cùm patruum maiorẽ demonstraremus, fecimus, adiecto duntaxat filio filia: quia filius patrui maioris totidem necesse est personas complectatur, quot patruus maior, id est octo. Totidémque ex filia personis cõputatis, is numerus efficietur, quem supra posuimus. Amitæ maioris filius filia, hi sunt proaui sororis filius filia, abaui abauiæ, per proauũ nepos neptis*

* præposita.

ex filia

ex filia. Et hic eadem ratione personas enumerabimus totidem. Auunculi maioris filius filia, hi sunt proauiæ fratris filius filia: abaui abauiæ per proauiam nepos neptis ex filio. Eadem hic dinumeratio facienda est, quæ in patrui maioris filio filia. Matertera maioris filius filia, hi sunt proauiæ sororis filius filia: abauia abauiæ per proauiam nepos neptis ex filio. Circa numerũ personarũ expositio est vt suprà. Hi omnes, quos proposuimus, à patrui maioris filio, auo auiæ eius, de cuius cognatione quæritur, fratribúsque, & sororibus eorum consobrini consobrinæve sunt: at patri, matrique eiusdem, fratribúsque, & sororibus vtriusque propior sobrinus. Patrui magni nepos vel neptis, amitæ magnæ nepos vel neptis, auũculi magni nepos vel neptis, materteræ magnæ nepos vel neptis, hæc singula nomina continent personas sexdecim. Nã cùm patrui magni (verbi gratia) persona quadrifariã intelligatur, nepotis bifariam, geminatur is numerus, nepote dũtaxat adnumerato, & quadruplicatur is, qui geminus erat, duplicatur etiam nepte computata: & tantùm vnius dinumerationem proponemus exẽpli gratia: Pater, auus, proauus, frater aui, qui est patruus magnus, filius eius, nepos eiusdẽ ex filio, item neptis. Pater, auus, proauia, frater aui, qui est patruus magnus, filius eius, nepos eiusdem ex filio, item neptis. Pater, auus, proauus, frater aui, qui est patruus magnus, filia eius, nepos eiusdem

ex filia, item neptis. Pater, auus, proauia, frater aui, qui est patruus magnus, filia eius, nepos eiusdem ex filia, item neptis. Totidem & eadem ratione exponuntur matris nomine antepofito, id est, vt aui materni, fratris, nepotes, & neptes cõputemus. Item in amita magna, id est aui sorore nepotes neptésque enumerabimus. Idẽq; in auũculo magno, id est, auiæ fratre. Eadem ratio est in matertera magna, id est, auiæ sorore. Ex quibus vniuersus numerus cõpletur sexaginta quatuor. Hi omnes proauo, aut proauiæ eius, de cuius cognatione quæritur, pronepotes, & proneptes eiusdẽ aui, auiæve, fratris, sororisve, nepotes, neptésve, & contra horum auus, auia, & idem patruus magnus, amita magna, auunculus magnus, matertera magna, horũ autem pater matérve, fratrésque & sorores vtrius eorũ eidẽ propiores sobrini, ipse his sobrinus est, & inuicẽ huic illi sobrini: Patrui, pronepos, proneptis, continent personas octonas, & vtriusq; sexus fiũt. Sexdecim sic: Pater, auus, patruus, filius patris, nepos eiusdem ex filio, pronepos eiusdẽ ex nepote filio nato, item proneptis. Pater, auia, patruus, filius patrui, nepos eiusdem ex filio, pronepos ex nepote filio nato, item proneptis. Pater, auus, patruus, filia patrui, nepos eiusdem ex filia, pronepos ex nepote filia nato, itẽ proneptis. Pater, auia, patruus, filia patrui, nepos eius ex filia, pronepos ex nepote filio nato, item proneptis. Pater, auus, patruus, filius

patrui, neptis eiusdem ex filio, pronepos ex nepte filia nata, item proneptis. Pater, auia, patruus, filius patrui, neptis eiusdem ex filio, pronepos ex nepte filia nata, item proneptis. Pater, auia, patruus, filia patrui, neptis eiusdem ex filia, pronepos ex nepte filia nata, itē proneptis. Pater, auia, patruus, filia patrui, neptis eiusdem ex filia, pronepos ex nepte filia nata, item proneptis. Amita, pronepos, proneptis, totidē personas eadē ratione & hi continent, tantū pro patruo, amita sumpta. Auunculi, pronepos, proneptis, pro patruo, item auunculo posito. Matertera, pronepos, proneptis, & hic ubi patruus positus est, matertera numerata, eundē numerum personarū inueniemus. Hi omnes eius de cuius cognatione quæritur, consobrinorū, nepotes, neptésue sunt. Fratris sororisque abnepos, abneptis, hi efficiunt personas LXIIII. *ut ex suprascriptis apparere potest. Trinepos, trineptis, hi sunt filij filiæue, atnepos, atneptis, nepotis neptisue, abnepos abneptis, pronepotis proneptisue, pronepos proneptis, abnepotis abneptisue nepos neptis, atnepotis atneptisue, filius filia. Hæ appellationes demonstrant personas* LXIIII. *Nam* XXXII. *trinepos complet, totidem trineptis. Abnepote enim numerus quadruplatus in se efficit* XXXII. *ipso nepote duas significante, pronepote quatuor, abnepote octo, atnepote sexdecim. His accedunt, trinepos, trineptis, uni ex atnepote: alteri, ex atnepte nati. Per singulos autem gradus*

ideo geminatio fit, quia maribus adiiciuntur fœminæ, ex quibus proximus quisque progenitus est: & enumerabuntur sic: Filius, nepos, pronepos, abnepos, atnepos, trinepos, item trineptis. Filia, nepos, pronepos, abnepos, atnepos, trinepos, item trineptis. Filius, neptis, pronepos, abnepos, atnepos, trinepos, item trineptis. Filia, neptis, pronepos, abnepos, atnepos, trinepos, item trineptis. Filius, nepos, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, item trineptis. Filia, nepos, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, itē trineptis. Filius, neptis, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, itē trineptis. Filia, neptis, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, itē trineptis. Filius, nepos, pronepos, abnepos, atneptis, trinepos, itē trineptis. Filia, nepos, pronepos, abnepos, atneptis, trinepos, item trineptis. Filius, neptis, pronepos, abnepos, atneptis, trinepos, itē trineptis. Filia, neptis, pronepos, abnepos, atneptis, trinepos, item trineptis. Filius, nepos, proneptis, abnepos, atneptis, trinepos, item trineptis. Filia, nepos, proneptis, abnepos, atneptis, trinepos, item trineptis. Filius, neptis, proneptis, abnepos, atneptis, trinepos, item trineptis. Filia, neptis, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, itē trineptis. Filius, nepos, pronepos, abneptis, atnepos, trinepos, item trineptis. Filia, nepos, pronepos, abneptis, atnepos, trinepos, item trineptis. Filius, neptis, pronepos, abneptis, atnepos, trinepos, item trineptis. Filia, neptis, pronepos, abneptis,

atnepos, trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, proneptis, abneptis, atnepos, trinepos, item trineptis. Filia, nepos, proneptis, abneptis, atnepos, trinepos, item trineptis. Filius, neptis, proneptis, abneptis, atnepos, trinepos, itẽ trineptis. Filia, neptis, proneptis, abneptis, atnepos, trinepos, item trineptis. Filius, nepos, pronepos, abneptis, atneptis, trinepos, item trineptis. Filia, nepos, pronepos, abneptis, atneptis, trinepos, item trineptis. Filius, neptis, pronepos, abneptis, atneptis, trinepos, item trineptis. Filia, neptis, pronepos, abneptis, atneptis, trinepos, item trineptis. Filius, nepos, proneptis, abneptis, atneptis, trinepos, item trineptis. Filia, nepos, proneptis, abneptis, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filius, neptis, proneptis, abneptis, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filia, neptis, proneptis, abneptis, atneptis, trinepos, item trineptis. Filius, neptis, proneptis, abneptis, atneptis, trinepos, item trineptis. Filia, neptis, proneptis, abneptis, atneptis, trinepos, item trineptis. SEPTIMO *gradu persona continentur* M. XXIIII. *hæ, Tritaui, item tritauiæ, pater, & mater, qui personas efficiunt* CXXVIII. *Tritaui enim patres tot sunt, quot ipsi tritaui: item eiusdem matres totidem, fiántque* LXIIII. *Idem est numerus tritauiæ patris matrísque Ataui atauiæ, frater soror, hi sunt tritaui tritauiæ, filius filia, abaui abauiæ: patruus auũculus, amita matertera, proaui proauiæ, patruus magnus, auũculus magnus, amita*

magna, matertera magna: aui auiæve propatruus proauũculus, proamita, promatertera: patris matris, abpatruus abauunculus, abamita abmatertera. Fiunt personæ ataui fratris XXXII. *Nam* XVI. *quas atauus explet, accedunt totidem propter fratris duplicem personam. Nam* XVI. *fratres ataui ex patre computantur, &* XVI. *ex matre, similiter ataui sorores* XXXII. *fiúntque* LXIIII. *personæ, & totidem atauiæ fratris, item sororis. Patrui maximi filius filia: hi sunt ataui nepos neptis ex filio, abaui fratris filius filia. Amitæ maximæ filius filia: hi sunt, ataui nepos neptis ex filia, abaui sororis filius filia. Auunculi maximi filius filia: hi sunt atauiæ nepos neptis ex filio, abauiæ fratris filius filia. Materteræ maximæ filius filia: hi sunt atauiæ nepos neptis ex filia, abauiæ sororis filius filia. Hæ omnes personæ quas à patrui maximi filio enumerauimus, proauo proauiæque eius, de cuius cognatione quæritur, consobrini * consobrinæ* sunt: auo auiæque eiusdem propior sobrinus sobrina. Singulæ appellationes continent personas * XVI. quia cùm patruus maximus* XVI. *efficiat, filius eius eãdem habet enumerationem, totidem filia: & sic ex omnibus iis, quas à patrui maximi filio comprehẽdimus, ductis per octo sexdecies, fiunt* CXXVIII. *Patrui maioris nepos personas continet* XVI. *Est enim abaui abauiæve pronepos, & cùm abauus octies numeretur, ne-*

* propius sobrinus.

* senas denas.

potes his octies computati supradictum numerũ efficiũt, totidémque patrui maioris neptis. Auũculi item maioris nepos neptis eadem ratione personas complebunt XXXII. *Amitæ maioris nepos neptis eadem ratione: item matertera maioris nepos neptis. Et sic ex omnibus colliguntur* CXXVIII. *His personis auus auia eius, de cuius cognatione quæritur, propiores sobrini sunt: pater, mater, sobrinus, sobrina, is de cuius cognatione quæritur, sobrino natus est, hic proximo nomine definitur parenti suo sobrinus, vt Trebatius ait, rationem quoque nominis hanc reddidit, quòd vltimi gradus cognationum sobrinorum sunt. Itaque sobrini filius rectè proximum nomen ab eo ipso, * cuius sobrini filius est, & dicetur, & ideo eos, qui ex sobrinis nati sunt, inter se proximum nomen appellarent. hos enim nullum proprium habere nomen quo inter se vocentur. Patrui magni, pronepos proneptis, auunculi magni, pronepos proneptis: amitæ magnæ, pronepos proneptis: matertera magna, pronepos, proneptis: ex his omnibus* CXXVIII. *personæ efficiuntur: quia singulæ appellationes* XVI. *complent. Nam cùm (exempli gratia) patruus magnus quadrifariam intelligatur, ad singulorum patruorum magnorum personas quadruplicatur pronepos. Itém proneptis triginta duas personas reddet: tótque quater numeratæ illam, quæ præposita est summam efficient: eorum patres matrésque*

* Huius sobrini filius dicetur.

tréſque ei, de cuius cognatione quæritur, ſobrini ſobrinæque ſunt: ipſe verò eis de ſobrino, ſobrináve natus. Patrui, abnepos, abneptis: auunculi, abnepos, abneptis, amitæ, abnepos, abneptis: materteræ, abnepos abneptis, hæc ſingula vocabula ſenas denas continent perſonas, patrui enim (verbi gratia) abnepos ſic enumerabitur, vt bifariam patruo accepto, quater pronepos, toties proneptis ducatur, & ſic ad eorũ filios veniatur ſexdecies computandos: eadem ratione ad filias, item ad cæteros, & per hoc ex omnibus efficiétur numerus perſonarum CXXVIII. *Hi ſunt ei de cuius cognatione quæritur, conſobrinorum pronepotes, proneptéſque. His ille, de cuius cognatione quæritur, patrui maximi, auũculi maximi, amitæ maximæ, materteræ maximæ, filius filia: item proaui, proauiæ, conſobrinus. Fratris, ſororíſque abnepos abneptis, & hi perſonas continent* CXXVIII. *Trinepotis filius, item filia, trineptis filius, item filia, hi* CXXVIII. *fiunt, quod cùm trinepos, trineptíſque, (vt ſuprà demonſtrauimus)* LXIIII. *impleant, filij eorum eadem numeratione, totidémque filiæ computabuntur.*

*

REGVLÆ TOTIVS IVRIS CÆSAREI ET PONTIFICII.

Et primò Institutionum Diui Iustiniani Imperatoris serenissimi.

LIBRI PRIMI.

1 *DE iustitia, & iure.*
2 *De iure naturali, gentiũ, & ciuili.*
3 *De iure personarum.*
4 *De ingenuis.*
5 *De libertinis.*
6 *Quibus ex caussis manumittere non licet.*
7 *De lege Fusia Caninia tollenda.*
8 *De iis qui sui vel alieni iuris sunt.*
9 *De patria potestate.*
10 *De nuptiis.*
11 *De adoptionibus.*
12 *Quibus modis ius patriæ potestatis soluitur.*
13 *De tutelis.*
14 *Qui testamento tutores dari possunt.*
15 *De legitima adgnatorum tutela.*

De

Libri ſecundi Inſtitut.

Rubricæ.

14 *De hæredibus instituendis.*
15 *De vulgari substitutione.*
16 *De pupillari substitutione.*
17 *Quibus modis testamenta infirmentur.*
18 *De inofficioso testamento.*
19 *De hæredum qualitate & differentia.*
20 *De legatis.*
21 *De ademptione legatorum.*
22 *De lege Falcidia.*
23 *De fideicommissariis hæreditatibus, & ad Senatusconsultum Trebellianum.*
24 *De singulis rebus per fideicõmissum relictis.*
25 *De Codicillis.*

Libri tertij Institut. Rubricæ.

1 DE *hæreditatibus quæ ab intestato deferuntur.*
2 *De legitima adgnatorum successione.*
3 *De Senatusconsulto Tertulliano.*
4 *De Senatusconsulto Orficiano.*
5 *De successione cognatorum.*
6 *De gradibus cognationum.*
7 *De seruili cognatione.*
8 *De successione libertorum.*
9 *De assignatione libertorum.*
10 *De bonorum possessionibus.*
11 *De adquisitione per adrogationem.*
12 *De eo cui libertatis causa bona addicuntur.*
13 *De successionibus sublatis, quæ fiebãt per bo-*

Libri quarti Inſtitut.

Rubricæ.

De

Codicis D. Iuſtiniani Imperatoris glorioſiſſimi Rubricæ.

Libri primi Codicis.

Quan

De

LIBRI

Libri ſecundi.

De

Libri tertij.

De

De

Libri quinti.

De

12 *De bonorũ possessione contra tabulas, quam prætor liberis pollicetur.*
13 *De bonorũ possessione contra tabulas liberti, quæ patronis liberísque eorum datur.*
14 *Vnde liberi.*
15 *Vnde legitimi & vnde cognati.*
16 *De successorio edicto.*
17 *De Carboniano edicto.*
18 *Vnde vir & vxor.*
19 *De repudianda bonorum possessione.*
20 *De collationibus.*
21 *De testamento militis.*
22 *Qui testamenta facere possunt, vel non.*
23 *De testamẽtis, & quemadmodum testamenta ordinentur.*
24 *De hæredibus instituendis, & quæ personæ institui non possunt.*
25 *De institutionibus, & substitutionibus, & restitutionibus sub conditione factis.*
26 *De impuberum, & aliis substitutionibus.*
27 *De necessariis seruis hæredibus instituendis, vel substituendis.*
28 *De liberis præteritis vel exhæredatis.*
29 *De posthumis hæredibus instituendis, vel exhæredandis, vel præteritis.*
30 *De iure deliberandi, & adeunda vel adquirenda hæreditate.*
31 *De repudianda, & abstinenda hæreditate.*
32 *Quẽadmodũ testamenta aperiãtur, describantur,*

Libri septimi.

De

Libri noni.

2 *Qui sint rebelles.*
3 *De pace Constãtiæ compositæ inter Imperatorem Fridericum, & filium eius Henricum, & quosdã nobiles Alemaniæ ex vna parte, & ciuitates Lombardiæ, Marchiæ, & Romandiolæ ex altera.*

Rubricæ Digesti veteris.

Libri primi.

De

De

Vt

Libri ſecundi.

Libri tertij.

Quod

De

50 *De bonis eorum qui mortē sibi consciuerūt.*
51 *De sententiam passis & restitutis.*

Trium posteriorum librorum Codicis Rubricæ.

Libri decimi.

1 *DE iure fisci.*
2 *De conueniendis fisci debitoribus.*
3 *De fide instrumentorum, & de iure hastæ fiscalis, & de addictionibus.*
4 *De venditione rerum fiscalium communium cum priuatis.*
5 *Ne fiscus rem quam vendidit euincat.*
6 *De iis qui ex publicis rationibus mutuam acceperunt pecuniam.*
7 *Pœnis fiscalibus creditores præferri.*
8 *De fiscalibus vsuris.*
9 *De sentētiis aduersus fiscum latis retractādis.*
10 *De bonis vacantibus, & de incorporatione.*
11 *De delatoribus.*
12 *De petitionibus bonorum sublatis.*
13 *De iis, qui se deferunt.*
14 *Si liberalitatis Imperialis socius sine herede decesserit.*
15 *De thesauris.*
16 *De annonis & tributis.*
17 *De indictionibus.*
18 *De superindicto.*

Libri tertij.

Libri quarti.

Libri quinti.

De

De

Libri

De

7 *De iure codicillorum.*

Libri sexti.

1 DE *legatis & fideicommissis primo.*

Libri septimi.

1 DE *legatis & fideicommissis secundo.*

Libri octaui.

1 DE *legatis & fideicommissis tertio.*

Libri noni.

1 DE *annuis legatis & fideicommissis.*
2 *De vsu & vsufructu, & habitatione, & operis per legatũ, vel fideicommissum relictis.*
3 *De seruitute legata.*
4 *De dote prælegata.*
5 *De optione legata.*
6 *De tritico, vino & oleo legato.*
7 De *fundo instructo, vel instrumento legato.*
8 De *peculio legato.*
9 *De penu legata.*
10 *De supellectile legata.*

Libri decimi.

1 DE *alimentis & cibariis legatis.*
2 *De auro & argento, mundo, ornamentis, vnguentis, vestibus, vel vestimentis & statuis legatis.*
3 *De liberatione legata.*
4 *De adimendis & transferendis legatis.*
5 *De rebus dubiis.*
9 *De iis quæ pœna nomine relinquuntur.*
7 *De regula Catoniana.*

8 *De iis quæ pro non scripto habentur.*
9 *De iis quibus vt indignis legata auferuntur.*

Libri vndecimi.

1 *DE conditionibus & demonstrationibus & caussis, & modis eorum quæ in testamento scribuntur.*
2 *Ad legem Falcidiam.*
3 *Si cui plus, quàm per legem Falcidiam licuerit, legetur.*

Libri duodecimi.

1 *AD senatusconsultum Trebellianum.*
2 *Quando dies legatorum vel fideicommissorum cedat.*
3 *Vt legatorum seu fideicommissorum seruandorum caussa caueatur.*
4 *Vt in possessione legatorum vel fideicommissorum seruandorum caussa esse liceat.*

Libri decimitertij.

1 *DE bonorum possessionibus.*
2 *Si Tabulæ testamenti extabunt.*
3 De *bonorum possessione furioso, infanti, muto, surdo, cæco, competenti.*
4 De *bonorum possessione contra Tabulas.*
5 De *legatis præstandis contra Tabulas bonorum possessione petita.*
6 De *collatione bonorum.*
7 De *collatione dotis.*
8 De *ventre in possessionem mittendo, & curatore eius.*

De

Libri decimi quarti.

Rubricæ Digesti noui: & primò primi libri, qui est x x x i x. Digestorum.

Libri secundi.

16 *De collusione detegenda.*

Libri tertij.

1 D*E acquirendo rerum dominio.*
2 *De acquirenda vel amittenda possess.*
3 *De vsucapionibus seu vsurpationibus.*
4 *Pro soluto.*
5 *Pro emptione.*
6 *Pro hærede.*
7 *Pro donato.*
8 *Pro derelicto.*
9 *Pro legato.*
10 *Pro dote.*
11 *Pro suo.*

Libri quarti.

1 D*E re iudicata, & de effectu sententiarum.*
2 *De confessis.*
3 *De cessione bonorum.*
4 *Ex quibus causis in possessionem eatur.*
5 *De bonis authoritate iudicum possidendis & venundandis.*
6 *De priuilegiis creditorum.*
7 *De bonorum separationibus.*
8 *De curatore bonis dando.*
9 *Quæ in fraudem creditorum facta sunt, vt in integrum restituantur.*

Libri quinti.

1 D*E interdicti seu extraordinariis actionibus quæ pro eis competunt.*
2 *Quorum bonorum.*

De

Libri decimi.

Ad

Libri vndecimi.

Libri duodecimi.

De

Rubricæ Authenticorum.

Collationis primæ.

Collationis secundæ.

De

Vt

3 *Vt praponatur nomen Imperatoris documentis; & in Latinis literis apertius tempora inscribantur.*

4 *Scenicas non solùm si fideiussores prastent, sed etiam si iusiurandum dent, sine periculo discedere.*

5 *Vt non fiant pignorationes pro aliis personis: & vt sicut principum donationes non egent gestis monumentorum, sic nec à priuatis imperatoribus facta donationes indigeant.*

6 De *exhibendis & introducendis reis, & vt ij qui conueniuntur, post vigesimum diem prasententur iudicibus, &c.*

7 *Constitutio qua ex adscriptitio & libera natos, liberos esse vult.*

8 *Vt de catero commutationes Ecclesiasticarum rerum non fortuita fiant ad piissimum imperatorem, &c.*

9 *Vt ea qua vocantur insinuatiua super clericis, in maiore Ecclesia quidem dentur, in aliis autem Ecclesiis penitus non dentur.*

10 *Vt clerici qui recedunt, aliis pro eis subrogatis prabeant emolumenta.*

11 De *iis qui ingediuntur ad appellationem: & quando per scripturam manus propria fiat collatio literarum: & de iureiurando dilationis, &c.*

12 *Vt in priuatis domibus sacra ministeria non fiant.*

Vt

13 *Vt defuncti seu funera eorum non iniurientur à creditoribus, &c.*

14 *Vt immobilia antenuptialis donationis, neq; hypotheca dētur, neq; omnino alienētur à viro, nisi consentiēte vxore, nisi postea satisfieri possit vxori: hæc verò etiam in dote valere.*

15 De *noui oper. nunciatione maritimi aspectus.*

16 *Vt factæ nouæ constitutiones, post insinuationes earum, post duos menses valeant, &c.*

17 *Vt nullus ædificet oratorij domos, præter voluntatem episcopi, &c.*

18 *Vt ab illustribus, & qui super eam dignitatē sunt omni modo super pecuniariis causis, sed & iniuriarum criminaliter per procuratorem dicantur: clarissimis autem in pecuniariis licere per procuratorem & per se litigare.*

19 *Vt ordinariæ præfecturæ vrbanæ, & prætorianæ duæ, & præfecturæ quæ in cingulo, & quæ in actu sunt solæ non etiam honorariæ liberent à curiali fortuna.*

20 *Vt omnes obediāt iudicibus prouinciarū & in criminalibus & in pecuniariis causis, &c.*

Collationis sextæ.

1 Q*Vibus modis naturales efficiantur legitimi, & sui supra illos modos, &c.*

2 *Vt ij qui obligatas se habere perhibēt res minorum, aut obligati sunt eis, ad eorum gubernationem penitus non accedāt, & vt curatores nullo modo suscipiant cessiones aduersus*

eos

eos quorum curationem agunt, aut egerunt. hæc autem generaliter valebunt, &c.

3 De *instrumentorum cautela & fide: & primo de deposito, & de mutuo, & aliis documentis priuatè quidem scriptis, &c.*

4 *Hæc constitutio interpretatur priorem constitutionem de iis, qui ingrediuntur in monasterium, & de substantiis eorum, ex quo tempore oporteat eum valere.*

5 *Vt non luxurientur contra naturam: neque iurent per capillos Dei aut aliquid huiusmodi, neque blasphemetur in Deum.*

6 *Vt liberti de cætero aureo non indigeant annulo, & vt pristinis restituantur nat.al. &c.*

7 *Apud quos oportet causas dicere monachos, & ascetrias.*

8 *De quæstore.*

9 *Constitutio quæ dignitatibus & Episcopatu filium liberat à patria potestate.*

10 De *iudicibus: & vt nullatenus cum iureiurando eligatur aliquis iudex, &c.*

11 *Vt clerici apud proprios Episcopos primū conueniantur, & post hoc apud ciuiles iudices.*

12 De *consanguineis & vterinis fratribus.*

13 De *armis.*

14 De *deposito & denuntiationibus inquilinorum, &c.*

Collationis octauæ.

1 Q*Vibus modis naturales efficiuntur sui, &*

Collationis octauæ.

De

5 De *priuilegiis dotis hæreticis mulieribus non præstandis.*

6 De *nauticis vsuris.*

7 *Hæc constitutio innouat constitutionem, quæ præscriptionem centum annorum venerabilibus locis dederat.*

8 De *litigiosis, & decima parte litis ab actore cautela præstanda.*

9 *Vt neque miles, neque fœderatus obuersetur domui priuatæ, aut possessioni alicuius.*

10 *Vt diuinæ iussiones subscriptionem habeant gloriosissimi quæstoris.*

11 *In medio litis non fieri sacras formas, aut sacras iussiones, sed secundum antiquas leges generales lites decidi.*

12 *Vt cùm de appellatione cognoscitur, secundũ illius leges debeat iudicari, quæ tempore latæ sententiæ obtinebant, &c.*

13 *Vt liceat matri, & auiæ, & aliis parentibus post legitimam partem liberis derelictam, quomodo voluerint residuam disponere facultatem suam, &c.*

Collationis nonæ.

1 DE *hæredibus ab intestato venientibus, & de agnatorum iure sublato.*

2 *Vt sponsalitia largitas specialis sit contractus, & de diuersis capitulis.*

3 De *alienatione, & emphyteusi, & locatione, & hypothecis, & aliis diuersis contracti-*

bus in vniuersis locis rerum sacrarum.

4 *Vt iudices non expectent sacras iussiones, sed quæ videntur eis decernant.*

5 *Vt litigantes iurent in exordio litis: quia neq; promiserint dare iudicib. neque dabũt, &c*

6 *De ecclesiasticis titulis, & priuilegiis, &c.*

7 *Vt fratrum filij succedãt pariter ad imitationem fratrũ, etiã ascendẽtibus extãtibus: & vt mulieres nõ insinuata antenuptiali donatione non lædãtur: nõ insinuãs autẽ vir vel si cõpetat nuptiale lucrũ, eo nõ fruatur.*

8 De *restitutione fideicommissi, & nomine familiæ, quod vsque ad quartũ gradum locum habet, & quod familiæ nomine, nurus etiam continetur.*

9 *Vt nulli iudicum liceat habere loci seruatorẽ nisi certis ex causis diuina cõcesserit iussio.*

10 *Vt different iudices audire interpellantium allegationes, cogantur ab Episcopis hoc agere: & vt quando in suspicionem habuerint iudicem, pariter audiat causam & ciuitatis Episcopus, &c.*

11 De *vsuris nauticis.*

12 *De interdictis collegiis hæreticorum.*

13 De *raptis mulieribus, quæ raptorib. nubunt.*

14 De *collationibus, & aliis capitulis.*

15 De *sanctissimis Episcopis, &* Deo *amabilibus, & reuerendissimis presbyteris, & clericis, & monachis.*

Rubri

Rubricæ iuris canonici Decretalium Libri I.

Libri secundi.

De

Libri tertij.

D

Libri quarti.

Libri quinti.

De

Rubricæ sexti libri Decretalium.

Libri primi.

De tem

Libri secundi.

De

24 *Ne clerici vel monachi secularibus negotiis se immisceant.*

Libri quarti.

1 *DE sponsalibus & matrimoniis.*
2 *De desponsatione impuberum.*
3 *De cognatione spirituali.*

Libri quinti.

1 *DE accusationibus, inquisitionibus, & denunciationibus.*
2 *De hæreticis.*
3 *De schismaticis.*
4 *De homicidio.*
5 *De vsuris.*
6 *De excessibus prælatorum.*
7 *De priuilegiis.*
8 *De iniuriis, & damno dato.*
9 *De pœnis.*
10 *De pœnitentiis & remissionibus.*
11 *De sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti.*
12 *De Verborum significatione.*
13 *De regulis iuris.*

Rubricæ Clementinarum.

Libri primi.

1 *DE summa Trinitate & fide catholica.*
2 *De rescriptis.*
3 *De electione, & electi potestate.*
4 *De renunciatione.*

De sup

Libri secundi.

Libri tertij.

De de

Libri quatti.

F I N I S.

